

a 147426

ČESKOSLOVENSKÝ ČASOPIS HISTORICKÝ

Řídí František Graus s redakční radou: Gustav Bareš, Jaroslav Böhm, Koloman Gajan,
Václav Husa, Milan Hübl, Miroslav Kropilák, Vlastimil Lacina, Josef Macek, Peter Ratkoš,
Vladimír Soják, Bedřich Šindelář.
Tajemník redakce: Bohumil Černý

Ročník X.

1962

o hospodářskou a politickou hegemonii je hospodářská politika tohoto období převážně výsledkem kompromisů mezi těmito hlavními finančními skupinami, které nacházejí zejména po roce 1935 společnou platformu proti narůstajícímu dělnickému hnutí, proti nebezpečí vývoje doleva ve vnitřní i zahraniční politice a v zásadním zaměření na fašizaci politického a hospodářského života v republice (str. 389). Naproti tomu bylo třeba vysvětlit, proč mohly jednotlivé skupiny finančního kapitálu prosadit ve svých prospěch ta neb ova protilidová opatření v hospodářské politice (např. měnové, daňové, celní apod.), což záviselo nejen na výsledku konkurenčního zápasu těchto hlavních skupin finančního kapitálu, ale zároveň bylo podmíněno celkovým stavem a vzájemným poměrem třídních sil v jednotlivých obdobích předmnichovské republiky. Rovněž při rozboru agrární otázky, zejména pozemkové reformy v ČSR, autor správně objasnil, že se agrární straně a agrární buržoazii podařilo řešit tuto otázku ve svých prospěch v souvislosti s tím, že se pro chybné pojednání agrární otázky vedením sociálně demokratické strany nepodařilo vytvořit pevný svazek dělníků a rolníků. Naproti tomu v celé řadě dalších problémů vývoje čs. hospodářství a hospodářské politiky nebylo k celému tomuto komplexu vzájemných hospodářsko-politických vztahů dostatečně přihlíženo.

Autorskému kolektivu se v podstatě podařilo objasnit hlavní zákonitosti a problémy vývoje ekonomiky kapitalistického Československa, v němž se jako v imperialistickém státě projevovaly všechny základní rysy monopolistického kapitalismu. Při všeobecné charakteristice mezinárodní hospodářské situace a čs. národního hospodářství v letech 1918–1945 však postrádáme hlubší zhodnocení všeobecné krize kapitalismu a jejich základních rysů (prohloubení všech rozporů imperialismu, zosílení třídních rozporů, konkurenčního boje kapitalistických zemí o trhy, deformace průmyslového cyklu, nevyužívání výrobní kapacity, chronické nezaměstnanosti apod.).

Při hodnocení celkového postavení předmnichovského Československa v kapitalistickém světě autoři na rozdíl od některých dřívějších nesprávných názorů přesvědčivě ukázali, že Československo na jedné straně podléhalo v hospodářské i politické sféře vlivu imperialistických mocností, na druhé straně však provádělo v určitých mezích vlastní expanzivní politiku, využívajíc své hospodářské převahy nad slabšími státy střední a jihovýchodní Evropy. Autoři výstižně osvětlili, jak finanční kapitál ovládl postupně všechny pozice v československém národním hospodářství a ovlivňoval velmi negativně vývoj československého hospodářství a celé společnosti.

Je možno říci, že se autorskému kolektivu v podstatě zdařilo objasnit základní problémy rozvoje výrobních sil, vývoje průmyslu, zemědělství, zahraničního obchodu, bankovnictví, měny, státních financí a materiálního postavení dělnické třídy v kapitalistickém Československu. Autorský kolektiv v tomto přehledném díle o vývoji čs. národního hospodářství nejen shrnul dosavadní badatelské výsledky českých a slovenských marxistických ekonomů a historiků, ale celou řadu i základních problémů řešil na základě vlastního výzkumu. Některé dílčí nedostatky vyplývají převážnou měrou z nedostatečné rozpracovanosti řady důležitých otázek vývoje československého hospodářství. Celé dílo je proto možno hodnotit jako první významný pokus marxistických ekonomů o celkový pohled na základní otázky vývoje československého hospodářství, který se stává přínosem nejen pro hospodářské dějiny, ale i pro dějiny celé naší společnosti v období kapitalistického Československa.

Bohumil Lehár

MATERIÁLY

ZATÍŽENÍ CÍRKEVNÍMI DÁVKAMI V ČECHÁCH NA POČÁTKU 15. STOLETÍ

(K otázce papežského desátku z r. 1403.)

JAROSLAV ERŠIL

Vymáhání papežského desátku v českých zemích v 14. století se stalo jedním z nejobyčejnějších a nejběžnějších prostředků, jimiž papežská kurie sváděla české zlato do své pokladny nebo ho používala k prosazování svých zájmů na poli světové politiky. Jestliže až do 13. stol. není o vybíráni papežského desátku v Čechách v pramenech zmínky a za celé 13. stol. byla tu tato daň vybírána — a to ještě s velkými potížemi — jen třikrát, nastala v tom směru ve 14. stol. změna, která již v polovině století musela být pocítována velmi tíživě: v pouhých deseti letech (1342–1352) byl papežský desátek vypsaný v Čechách třikrát (ve dvou případech tříletý a v jednom dvouletý), v poslední čtvrtině 14. stol. po vypuknutí schismatu došlo pak až k tomu, že za dobu 12 let v letech 1380–1392 byl papežský desátek uložen Čechám neméně než osmkrát. A protože ve dvou případech to byl desátek dvouletý a v jednom tříletý, znamenalo to, že za těch 12 let rok co rok musely české země odvádět tuto daň. Ale i v dalších letech před zrodem husitského revolučního hnutí patřil papežský desátek k oblibenému projevu «pozornosti», již kurie v té době o bohaté Čechy projevovala.¹⁾

Ne každý papežský desátek byl však vybírány výlučně ve prospěch kuri. Již z lyonského desátku, vypsaného roku 1274, dostalo se dosti značného podílu českému králi, v roce 1325 dosáhl Jan Lucemburský na papeži Janu XXII., jemuž ve sporu s císařem Ludvíkem Bavorem velmi záleželo na podpoře českého krále, toho, že mu bylo povoleno vybírat po tří leta od všeho duchovenstva v českém království desátek jeho duchodů; odtud byl po celé půlstoletí desátek ukládán výhradně nebo z velké části ve »prospěch« českého krále. Ve skutečnosti ovšem i tyto desátky sloužily převážně potřebám a zájmům kuri, jako např. desátek z roku 1367, povolený Urbanem V. císaři Karlu IV. na vypravení válečného tažení do Itálie, které mělo připravit půdu pro papežův návrat do Říma a poskytnout mu zde ochranu. Po roce 1370 nastává však v tom směru obrat: od toho roku až do počátku 15. stol. byl již jen třikrát vymáhan desátek ve »prospěch« králův — výnos všech ostatních desátků, vyhánaných v této době v českých zemích, plynul přímo do papežské pokladny.

Zdaleka ne o všech těchto desátcích a jejich vybíráni se však zachovaly spolehlivé doklady. Kromě několika desátek ojedinělých a nahodilých zpráv a zmínek, jež jsou porůznou roztroušeny v různých druzích pramenů z této doby (především v listinách a materiálu aktové povahy), je hlavním zdrojem našich informací 8 rukopisů archívů metropolitní kapituly v Praze, vydaných v roce 1873 V. V. Tomkem pod názvem *Registra decimarum papalium* čili *Registra desátků papežských* z diecézí pražské v Pojednání král. čes. společ-

¹⁾ Historii papežského desátku v Čechách v době předhusitské vyličil podrobně K. Krofta v 6. kapitole své práce *Kurie a církevní správa v zemích českých v době předhusitské*, zvláštní otisk ČČH 14,1908, str. 1–56.

nosti nauk (řada VI., sv. 6.). Obsahují, jak známo, podrobné seznamy (rejstříky) papežských desátků, uložených v Čechách v letech 1352, 1367, 1369, 1384 a 1399, a dále dva rejstříky desátku z počátku 15. stol. O důležitosti těchto rejstříků jako historického pramene bylo již několikrát pojednáno a není proto třeba se k těmto otázkám vracet. Nepovšimnutu zůstala naproti tomu bezprostřední souvislost posledního z jmenovaných desátků z počátku 15. stol. s událostmi, k nimž došlo po smrti arcibiskupa Mikuláše Puchníka a které tehdy zvídaly hladinu veřejného života natolik, že ještě po deseti letech je neopomněl M. Jan Hus připomenout jako ukázkou nenasylné papežské hrabivosti.

Klíčem k pochopení dosti složitých souvislostí jsou ony dva rejstříky desátku z počátku 15. stol. První z nich (dále jen rejstřík A) byl původně chován v archívě metropolitní kapituly v Praze; v době, kdy Tomek vydával svá Registra decimatarum, byl tento rejstřík nezvěstný — později byl objeven v archívě Národního muzea v Praze, kde je dnes chován pod sign. »arcib. 1384« — a Tomek proto použil při edici toliko podrobných výtahů, které si z něho svého času pro svou potřebu pořídil. Kolací edice s originálem jsem zjistil, že Tomkovy výtahy jsou sice vesměs správné, že však v edici nejsou otištěna poslední tři folia rukopisu, bez nichž nelze tomuto rejstříku a skutečnému účelu, k němuž byl pořízen, porozumět. Rejstřík A obsahuje desátek celoroční a není datován, Tomek však na základě jeho vnitřního rozboru bezpečně dokázal, že pochází z první poloviny roku 1403.²⁾

Také druhý rejstřík (dále rejstřík B), chovaný pod sign. Cod. V 7 v archívě metropolitní kapituly, není datován. Tomek, který se pokoušel určit dobu jeho vzniku, dospěl k závěru — jak níže ukážeme ne zcela přesnému — že rejstřík byl složen v době od 9. února 1403 do 3. února 1406. Na rozdíl od rejstříku A obsahuje však tento druhý rejstřík desátek toliko pololetní. A protože rejstřík A pochází bezpečně z roku 1403 a Tomek považoval za nepravděpodobné, že by byl papežský desátek vybírány hned 2 léta po sobě, usoudil, že rejstřík B pochází asi z roku 1405.³⁾

Proti této Tomkově doměnce vystoupil kriticky K. Krofta, který maje k dispozici rozsáhlý prameny materiál z register vatikánského archívů, průkazně doložil, kdy byl papežský desátek v té době v Čechách vyhlášen a mohl tu tedy být také vybírány. Podle původního ustanovení papeže Bonifáce IX. se tak stalo roku 1400, kteréhožto roku byl jmenovaným papežem vypsán v celé jeho obedienci, a tedy také v Čechách, tříletý desátek »k obraně církve proti jejím nepřátelům«. Bula dostala se však do Čech pozdě, takže platební lhůty v ní vyhlášené propadly. Bonifác proto vybíráni desátku v Čechách odložil: měl se tu vybírat po tří léta od vánoc 1401, tedy v letech 1402—1404. Protože pak rejstřík A, v němž je zaznamenán desátek celoroční, pocházel bezpečně z roku 1403 a o rejstříku B dokázal Tomek, že musí být později, Krofta usoudil, že tento druhý rejstřík je z roku 1404.⁴⁾ Bližší pohled na oba rejstříky však ukazuje, že jak Krofta, tak před ním již Tomek, vycházeli ve svých úvahách ze zcela mylných předpokladů.

Předem je třeba se krátce zmínit o tom, jakým způsobem byly rejstříky papežských desátků sestavovány. Základ tvořil jmenný seznam všech beneficí v pražské diecézi, rozdělené ve 14. stol. na 10 arcijáhenství (archidia-

conatus), z nichž každé sestávalo z několika děkanství (decanatus) a ta zase z určitého počtu farností; výčtu těchto míst předcházel v rejstříku seznam všech beneficí katedrálního kostela svatého Víta v Praze, kostelů kolegiátních a klášterů. Tento jmenný seznam, sestavovaný nejspíše v arcibiskupské kancléři, byl předán osobě, určené za hlavního výběrčího desátku, která pak u jednotlivých beneficí poznamenávala, jaký obnos z nich byl placen. Dělo se tak buď stručným vyjádřením číselným (např.: 18 gr.), jindy tu výběrčí poznamenal i jméno plátce (např.: Paulus solvit 18 gr.), případně přičinil i jinou poznámkou (pauper, nichil solvit atd.).

V rejstříku celoročního desátku z roku 1403 (rejstřík A), v němž se jako výběrčí jmenuje pražský scholastik Jan z Malešic, je na první pohled zarážející, že jen u malého počtu beneficí je poznamenáno, že z nich byl placen desátek: tak např. z 32 far říčanského děkanství platily podle rejstříku desátek jen fary ve Zlatníkách, Libeři, Vršovicích a Čestlicích, kdežto u jmen ostatních far údaje o placení chybí. Podobně v seznamu far děkanství ořechovského je údaj o placení desátku poznamenán toliko u 4 z celkového počtu 35 far, v děkanství řípském u 3 z 36 far tohoto děkanství atd. Někde, jako např. u děkanství rakovnického, slánského nebo chlumínského, čítajících celkem na 125 farností, není jediného záznamu o placení desátku. Podobný stav lze pak zjistit téměř ve všech arcijáhenstvích. Podle toho by tedy v roce 1403 platila desátek jen zcela malá část českého duchovenstva. Takový závěr v nás musí vzbuzovat silné pochybnosti. Oprávněnost těchto pochyb se potvrdí a pravý stav věci ukáže, srovname-li údaje rejstříku A se stejnými místy v rejstříku B. Zjistíme situaci právě opačnou, že totiž v rejstříku B z 32 far říčanského děkanství jen u 4 není zápis o placení desátku, totiž právě u far ve Zlatníkách, Libeři, Vršovicích a Čestlicích; místo něho je u jmen těchto far přičiněna poznámka, která vysvětluje, proč z nich nebyl desátek odveden: »dedit Malešiczu«, odevzdal Malešicovi. A tak je tomu všude: jestliže v rejstříku B u některé fary nebo jiného beneficia zápis o placení desátku chybí, je tu místo něho pravidelně poznamenáno, že desátek byl již zaplacen Malešicovi; zápis o placení se pak skutečně najde na příslušném místě rejstříku Malešicova.⁵⁾ Oba rejstříky se tedy doplňují jako dvě části téhož desátku; ne ovšem co dvě pololetní lhůty — víme, že první z nich obsahuje desátek celoroční, druhý pololetní — ale tak, že určitá, menší část duchovenstva platila v první polovině roku 1403 do rukou Malešicových, a to desátek celoroční, a proto už neplatila desátek pololetní, který později — o bližším datu budeme ještě mluvit — platila většina duchovenstva. Zde je na místě si položit otázku, nemělo-li ono rozdílné placení desátku v roce 1403 hlubší přičinu, konkrétně nelze-li pro onu početně celkem nepatrnu část duchovenstva, platícího desátek do rukou Malešicových, najít společného jmenovatele. Odpověď dostaneme, všimneme-li si blíže beneficí a osob, odvádějících Malešicovi desátek. Zjistíme, že většina z nich měla nějaký vztah ke svatovítské kapitule v Praze, resp. k pražskému arcibiskupství, spravovanému v té době kapitulou — kapitula sama zaplatila desátek skoro výlučně Malešicovi — nebo přímo k osobě Malešicově. Tak např. v děkanství řípském platily roku 1403 Malešicovi desátek toliko fary v Budči, Hospozíně a Úněticích: držitelem prvé z nich byl v této době Malešicův přítel z Říma a později kanovník pražské kapituly Mikuláš Henslínův, Hospozín a Únětice patřily k tzv. obediencím

²⁾ Tomek, I. c., str. VI.

³⁾ Tomek, I. c., str. V—VI.

⁴⁾ Krofta, I. c., str. 42—43.

⁵⁾ Jedinou výjimku tvoří děkanství kostelecké v arcijáhenství hradeckém, kde u větších far se najde poznámka o placení desátku jak v rejstříku A, tak v rejstříku B.

pražského kostela.⁶⁾ Podobně v děkanství brandýském byl placen desátek Malešicovi také z far v Nehvizdech, kde byl farářem arcibiskupský pokladník Adam,⁷⁾ v Mochově, kterou držel kanovník sv. Apolináře⁸⁾ a později oltářník sv. Martý v pražském kostele Martin,⁹⁾ a ve Svémyslicích, obsazené pražským kanovníkem Velislavem Václavovým z Boru.¹⁰⁾ Z far děkanství podbrdského platil tento desátek jen farář ve Skřipli, arcibiskupské to vši, z níž se vydržovali řečníci arcibiskupské kanceláře,¹¹⁾ z far děkanství řečického farář v Pelešimově, jímž byl kanovník pražského kostela Ondřej,¹²⁾ z far děkanství chýnovského jen farář v Hrobech Štěpán, který byl současně pražským kanovníkem a královniným kancléřem¹³⁾ atd., atd. Z celého arcijáhenství plzeňského, rozděleného v té době na tři děkanství s přibližně 100 farami, platily roku 1403 Malešicovi desátek také fara ve Všerubech, odkud pocházel známý mnohoobročník a Malešicův příbuzný Petr ze Všerub, a patrně ještě fara v Nepomuku, kterou v té době držel pražský kanovník Jan Vestfál.¹⁴⁾ Jestliže naopak celé arcijáhenství horšovské platilo jako jediné roku 1403 desátek výlučně Malešicovi, lze tuto skutečnost vyvodit z okolnosti, že horšovským arcijáhinem byl tehdy jmenovaný Malešicův příbuzný, pražský kanovník Petr ze Všerub.

Tato námi zjištěná fakta dostanou však smysl teprve tehdy, když je včleníme do řetězu událostí, jež vyvrátil tohoto desátku předcházely a které nám ukážou, oč tu vlastně šlo. Odpověď najdeme naznačenu v úvodu Malešicových účetních zápisů, připojených k jeho rejstříku (rejstřík A)¹⁵⁾, v němž čteme, že Jan z Malešic, scholastik a kanovník pražského kostela, přijal od duchovenstva obce a diecéze pražské obnos 240 kop a 39 gr. — který skutečně témař odpovídá součtu jednotlivých položek, uváděných v rejstříku — aby jím mohl vyplatit dluhy, do nichž on a kanovník Jan Kbel upadli u papežské kurie ve věci volby Mikuláše Puchníka pražským arcibiskupem (viz přílohu). Naráží se tu na události, k nimž je nyní nezbytné obrátit pozornost.

Již delší dobu srážela se v Čechách moc královská s vypjatými požadavky neomezené církevní svrchovanosti a církevního nadpráví domácí hierarchie, vedené svatovítskou kapitulou. Ta byla pro takovéto vůdčí postavení přímo předurčena jak svým bohatstvím — kapitula patřila k nejzámožnějším církevním feudálům v zemi — tak svým složením, neboť soustředovala ve svém středu mnoho »velkých prelátů«, kanonistů i bývalých kuriálů, vesměs vlivných mnohoobročníků, tedy živly, které měly největší zájem na udržení moci

⁶⁾ Podlahá, *Series*, str. 78, č. 505; *Monumenta Bohemiae Vaticana* (dále jen MBV), tom. V 2, č. 1967 a 2183 (o Mikuláši Henslinovi viz též dále na str. 538 a 544); Tomek, *Dějepis města Prahy III*, str. 56.

⁷⁾ Tomek, *Dějepis města Prahy V*, str. 113.

⁸⁾ Část apolinářské kapituly tvořili svatoivští kanovníci, kteří si jejími duchody »doplňovali« své příjmy z prebend pražského kostela a měli v kapitule velký vliv; roku 1403 byli jejimi členy pražští kanovníci Oldřich ze Strašic, Václav z Radče, Zdislav Pes, Jan Eliášův i sám Jan z Malešic, jemuž také celá kapitula zaplatila desátek.

⁹⁾ Tomek, *Dějepis města Prahy V*, str. 168 a 204.

¹⁰⁾ Podlahá, *Series*, str. 65, č. 461.

¹¹⁾ Tomek, *Dějepis města Prahy III*, str. 38.

¹²⁾ Podlahá, *Series*, str. 76, č. 493.

¹³⁾ Tomek, *Dějepis města Prahy V*, str. 62 a 154.

¹⁴⁾ Tomek, *Dějepis města Prahy V*, str. 152.

¹⁵⁾ Text těchto zápisů je otištěn v připojené příloze.

a byly proto nesmiřitelné vůči Václavovým snahám podřídit tuto moc své autoritě. Napětí mezi oběma stranami přešlo již za arcibiskupa Jenštejna nejednou v otevřenou válku. Stav, který zavládl po Jenštejnovej abdikaci, bylo možno nazvat spíše jen ozbrojeným příměřím, které každou chvíli hrozilo vyplknout v nové střetnutí. Při tom se ukazovalo, jak důležitou úlohu hraje v tomto zápolení osoba pražského arcibiskupa. Zatím co v Jenštejnovi našla česká hierarchie energického zástupce svých zájmů, zůstal jeho nástupce Olbram ze Škvorce, dosazený v roce 1396 jako výsledek kompromisu mezi oběma stranami, skutečně více méně jen nominálním představeným diecéze. Právě jeho vláda upozornila kapitulu i krále Václava na výhody, jež by jim vyplynuly, kdyby arcibiskupem byla osoba oddaná jejich smýšlení, takže se dalo očekávat, že volba příštího arcibiskupa nebude snadnou záležitostí. (Arcibiskup byl sice volen kapitulou, ale ta při tom nemohla přehlížet přání královo.) Situace se však znenadání zjednodušila. Král Václav byl v březnu roku 1402 svým bratrem Zikmundem zajat, takže když brzo na to zemřel 1. května arcibiskup Olbram, naskytla se kapitule vítaná příležitost obsadit arcibiskupský stolec vhodnou osobou výlučně podle vlastního přání. To byla výhoda, které se kapitula nemínila vzdát. Přistoupila záhy k volbě a povýšila na pražského arcibiskupa svého kanovníka Mikuláše Puchníka, jenž byl znám nejen svou hrabivostí ve shánění duchodů, ale především jako jeden z hlavních zastánců církevní supremacie nad panovnickou mocí krále Václava, od nějž za to zkusil i tělesného násilí, když byl roku 1393 od krále zajat a do krve zmučen. Odvážila-li se kapitula této volby, mohla si to dovolit jistě jen v době Václavova zajetí a patrně za souhlasu krále Zikmunda, v té době skutečného pána v zemi.

Nyní záleželo na tom, aby Puchníkovu volbu schválil také papež Bonifác IX. To byla záležitost choulostivá. Zdá se totiž, že Václav IV., zkłamán arcibiskupem Olbramem, se ještě před svým zajetím ohlížel po jeho vhodném nástupci a jednal o něm s kurí, při kterém příležitosti padlo asi poprvé jméno mladého mělnického probošta Zbyňka Zajíce z Hasenburka. Nadto i v samé kapitule se patrně již tehdy ozvaly některé hlasy, pochybující o vhodnosti Puchníkovy volby a vyslovující sympatie pro mladého Hasenburka, které, jak se ukázalo ještě týž rok na podzim, nebyly neochotny se za jeho zájmy expolitovat. To vše brozilo Puchníkovo potvrzení Rímem při nejmenším zkomplikovat a vynucovalo si rychlé a diplomatické jednání. Pro tento úkol byli kapitulou vybráni její scholastik a kancléř Jan z Malešic, prohnaný kuriál, dokonale obeznámený s římskými poměry a lidmi na papežském dvoře, v jehož kanceláři již někdy od 80. let pracoval jako písar, arcibiskupský oficiál, zkušený právnik Jan Kbel, který byl již na papežském dvoře jako vyslanec arcibiskupa Jenštejna, kdy tu vyjednával jeho resignaci; oba patřili k členům představitelům a sloupům nejreakčnějších kruhů české hierarchie a později »prosluli« jako zapřísáhlí nepřátelé Husa a jeho strany. Dostalo se jim od kapituly plných mocí, vyjádřených v notářském instrumentu, v němž jim bylo mimo jiné slíbeno a zaručeno, že jim budou kapitulou uhraneny všechny výlohy, jež si jejich poslání vyžádá;¹⁶⁾ jak níže uvidíme, stal se později tento

¹⁶⁾ V žalovacím listu, který později, když se kapitula zdráhala svůj slib dodržet, poslali oba preláti ke kurii, se o tom píše takto: »Cumque prefati decanus, canonici et capitulum... Nicolaum Puchnick in pastorem... elegissent, predictos Johannem Malesicem et Johannem Kbel nuncios et procuratores legitimos ad prosequendum huiusmodi eleccionem in curia Romana constituerunt... promittentes predicti decanus,

instrument jednou z hlavních zbraní, jíž se oba preláti hleděli dostat z neznámi, do nichž upadli.

Malešicovi a Kbelovi, doprovázeným ještě dalšími deseti církevními osobami,¹⁷⁾ se skutečně podařilo Puchníkovo jmenování v Římě prosadit: Bonifác IX. sice podle tehdejšího zvyku volbu kapituly neuznal, ale jmenoval 26. července 1402 Puchníka arcibiskupem z vlastní moci (auctoritate apostolica).¹⁸⁾ Zajistil si tak nárok na tzv. servicia, tj. jednorázový poplatek, který byly povinny kurii zaplatit všichni ti nejvyšší církevní hodnostáři, kteří se dostali v držení svých úřadů z moci papežské. Skutečně již za 9 dní, 4. srpna, slibují jmenem Puchníkovým oba jmenovaní prokurátoři zaplatit do 15. srpna papežské pokladně nejprve vlastní Puchníkova servicia (tj. 2800 zl. tzv. servicia hlavního a 5 servicií vedlejších, jež činily přibližně 300 zl.) a do téhož dne roku 1403 vyrovnat nedoplatky této daně po jeho dvou předchůdcích, arcibiskupovi Olbramovi ze Škvorce a Janovi z Jenštejna.¹⁹⁾ Připočteme-li k tomu výdaje za nezbytné dary a různé úplatky, jimiž bylo třeba Puchníkovi záležitost na různých místech papežského dvora »podepřít«, dojdeme k představě úctyhodného obnosu, jež si Puchníkova konfirmace v Římě vyžádala. Malešicovi a Kbelovi proto nezbýlo než přistoupit k vysokým půjčkám, jichž nebylo lze dosáhnout bez těžkých záruk a vysokých úroků — pomohly tu bezpochyby Malešicovy četné známosti, jež v Římě během svého dlouholetého působení v papežské kanceláři získal. Konkrétně víme o 2800 zl., jež jim půjčil boloňský kupec Gabion de Gozadin, který tuto svou pohledávku později převedl na florentského kupce Pigella de Portunariis.²⁰⁾ Celkem, jak se čte v o něco pozdější papežské listině, získali Malešic a Kbel půjčkou »na 4700 zl., za něž se museli pod těžkými podmínkami zaručit.²¹⁾

A přece to vše nebylo nakonec nic platné. Ještě než došel svěcení a mohl tak nastoupit úřad, Mikuláš Puchník 19. září 1402 náhle zemřel, takže pražské arcibiskupství, spravované od smrti Olbramovy několika předními kanovníky jakožto administrátory, nebyvši vlastně obsazeno, znova se uprázdnilo. Kdo se tím dostal do svízelné situace, byli Mikulášovi prokurátoři v Římě

canonici et capitulum... predictos procuratores... et ipsorum confideiussores, qui cum eisdem procuratoribus se in quibuscumque pecuniarum summis obligaverint, exsolvere et reddere indempnes de omnibus dampnis, interesse et expensis ac impensis obligacionum, quas occasione prefate elecconis ipsarum [sic] prosequendo fecerint... in stando, eundo et redeundo sub puritate fidei et honoris et sub hypotheca et obligacione omnium bonorum suorum... prout in instrumento publico desuper confecto continetur.« (Archiv praž. kapituly, insert v listině č. 623.)

¹⁷⁾ Byli jimi Mořic Kusej, arcijáhen sothmarský ze Sedmihradska, což by poukazovalo na účast Zikmundova při Puchníkově jmenování, pražský kanovník Jan Sořista, olomoucký Záviš ze Zap, vyšehradský Jan z Třemošnice, farář Václav od sv. Martina na Starém Městě pražském, Mikuláš Henslinův v Budě, Jan z Dubé v Liběšicích, Mikuláš Šiška v Klokotech, Konrád Kappler ve Znojmě a advokát Šimon z Perugie.

¹⁸⁾ MBV, V 2, č. 1943.

¹⁹⁾ MBV, V 2, č. 1948.

²⁰⁾ Eršík — Pražák, Archiv pražské metropolitní kapituly, I. Katalog listin a listů z doby předhusitské (Praha 1956), str. 200, č. 717.

²¹⁾ »predicti procuratores, ad hoc... speciale mandatum habentes, nonnulla debita, que ad summam quatuor milium septingentorum ducatorum auri vel circa ascendunt, in eadem curia contraxerunt, pro quibus... certis creditoribus eandem curiam sequentibus, eciam quoad damnam, expensas et interesse, que propterea iidem creditores properter dilacionem forsitan solucionis eorumdem debitorum incurunt quovismodo, tamquam iudeiussores... intercesserunt, se et eorum bona presencia et futura bona fide eciam sub gravibus penis... ad utilitatem electi et Pragensis ecclesie predictorum propterea obligando.« (MBV, V 2, č. 1967).

Malešic a Kbel, kteří tak byli postaveni před otázkou, kdo nyní zaplatí ony dluhy, jež tu jménem Puchníkovým učinili a za něž se zaručili. že si o tom nedělali hned od počátku velké iluze, je patrné z toho, že se ještě před odjezdem z Říma hleděli v té věci pojistit: vyžádali si 23. října na Bonifáci IX. svolení, aby na úhradu těchto dluhů směli jednak vypsat duchovenstvu pražské diecéze obvyklý příspěvek na palium, jež Mikuláš Puchník, kdyby byl zůstal na živu, měl právo od klérku požadovat,²²⁾ jednak aby mohli od kapituly a jí jmenovaných správců (administrátorů) arcibiskupství vymáhat některé důchody arcibiskupství z doby od smrti Olbramovy do smrti Puchníkovy; jako vykonavatelé papežova mandátu, jímž také byla listina adresována, se v ní kromě biskupa tarentského jmenují opat břevnovský a arcijáhen hraditský.²³⁾

Nejspíše hned po návratu z Říma dali Malešic a Kbel papežovu listinu vyhlásit a jali se pak na duchovenstvu pražské diecéze příspěvek »pro pallio« skutečně vymáhat. Z Malešicova rejstříku, který není nicméně jiným než účetním dokladem o vybírání této daně, poznáváme, že příspěvek byl vybíráno ve výši jednoho celoročního papežského desátku, jak bývalo pro podobné účely v té době někdy ustanovováno, a netýkal se tedy tříletého papežského desátku, uloženého v té době Bonifácem IX. českým zemím, jak se dosud obecně souduilo. To dokazuje i ta místa rejstříku A, kde Malešic poznámenává, že některé osobě placení desátku o své újmě prominul, protože ve vypuknuvším sporu s duchovenstvem o tento desátek se postavila na stranu Malešicovu.²⁴⁾

Vymáhání příspěvku »pro pallio« narazilo totiž u převážné většiny klérku na tvrdý odpór. Vždyť měla-li tato daň sloužit k úhradě arcibiskupových vydání, spojených s obdržením palia, bylo obecně známo, že Puchník tohoto odznaku své moci ve skutečnosti neobdržel a nezaplatil, protože zatím zemřel, a klérus tak stál před perspektivou nového příspěvku »pro pallio« Puchníkovu nástupci. Šlo tedy o průhledné vydírání peněz, majících sloužit účelům zcela jiným; a jaké to byly účely, bylo možno se dočít přímo v papežské listině, povolující Malešicovi a Kbelovi vypsání této daně. Klérus platit odmítl a podal proti oběma kapitulářům apelaci; a protože právní základ jejich úsilí o získání prostředků k zaplacení Puchníkových dluhů touto cestou spočíval v papežské licenci, bylo třeba apelovat až ke kurii.

Malešic a Kbel nevyšli však přece jen z celé akce zcela naprázdno. Na počátku listopadu roku 1402 — snad ještě před jejich návratem z Říma — podařilo se stoupencům Zbyňka Zajíce z Hasenburka v kapitule, podporovaným jistě vlivnými kruhy zvenčí, prosadit u papeže Bonifáce IX. Zbyňkovo jmenování pražským arcibiskupem; opřali se při tom nejen o souhlas krále Václava, ač zajatého, ale — což bylo v dané chvíli rozhodující — i krále Zikmunda,

²²⁾ Každý metropolita obdrží po svém zvolení od papeže vnější odznak své moci, tzv. palium, tj. bílý vlněný pruh, ozdobený šesti černě vyšitými kříži. Pražským arcibiskupům byla tato »milost« všeobecně udělena hned po založení arcibiskupství v roce 1344, ale potom každý nový arcibiskup dostával vlastní palium, za něž ovšem musel papež zaplatit. Na úhradu vydání, spojených s obdržením tohoto odznaku, jež ovšem nebyla malá, měl každý nový arcibiskup právo žádat od podřízeného klérku finanční příspěvek, zvaný »pro pallio«.

²³⁾ MBV, V 2, č. 1967.

²⁴⁾ Tak u fary Bubovic v bozenském děkanství, která byla sídlem bozenského děkana Jakeše, se čte místo záznamu o placení tato poznámka: »decanus Jaxo, quia est in toto adversus [tj. proti apelaci duchovenstva, o něž níže] et fecit diligenciam circa exaccionem decimae, ideo nichil dedit«. Skutečně většina far tohoto děkanství platila desátek Malešicovi.

který si touto cestou chtěl získat na svou stranu mocný rod, jehož byl Zbyněk členem. Kdo byl tímto stavem jistě nejméně spokojen, byla ona část kapituly, tvořící její dřívou většinu, již svého času vděčil za své zvolení Mikuláš Puchník (a k níž náleželi i Kbel a Malešic), která v odporu proti Václavu IV. nebyla neochotna zavírat oči před úchvaty Zikmundovými; než ztrativší jeho podporu byla pro ten čas bezmocná. Situace se však brzy opět obrátila v její prospěch. Když Zikmund poznal, že ani svou podporou Zbyňka nepřivedl rod Zajíců na svou stranu, obrátil se proti němu a vyvinul úsilí Zbyňkovo jmenování zvrátit. Zikmundův odpor byl takový, že 11. března 1403 bylo dokonce pod trestem smrti a zabránění statků zakázáno uznat Zbyňka za arcibiskupa a přijmout příslušné papežské listiny. Ať se již při jmenování Zbyňkově pokoušela druhá část kapituly o prosazení svého kandidáta anebo se toho odvážila teprve nyní, jisté je, že nebylo třeba velkého nátlaku ze strany Zikmundovy a kapitula, v níž se stoupenci Zbyňkovi nyní neodvážili odporu, postulovala za arcibiskupa litomyšlského biskupa Jana Železného, zarytého nepřítele krále Václava a tvrdě nesnášenlivého zastánce církevní supremacie, jak jej svého času představoval Mikuláš Puchník. Byly to tedy stejné síly, které vynesly oba tyto muže na nejpřednější církevní místo v Čechách. Malešic a Kbel, kteří, jak víme, se dostali do nesnází právě jako exponenti těchto sil při prosazování a hájení jejich zájmů, právem mohli očekávat, že se jim z této strany dostane nyní také pomoci. To se zprvu skutečně také stalo. Jestliže ostatní klérus, když na něm počátkem roku 1403 začali vymáhat příspěvek »pro pallio« na úhradu Puchníkových dluhů, se placení vzepřel, členové svatovítské kapituly a kostela nejen že zaplatili,²⁵⁾ ale svým vlivem přiměli k placení i některé jiné církevní osoby a instituce, především ty, které na nich byly nějakým způsobem závislé nebo byly v jejich držení. Celkem vybral Malešic v první polovině roku 1403 touto cestou 240 kop 39 gr., z nichž mu po odečtení výdajů, které vyčislil na foliu 46r svého rejstříku (viz přílohu), zbylo 209 kop a 54 gr. Použil jich k tomu, že jimi splatil římskému věřiteli Pigellovi de Portunaris 500 zl. z celkové dlužné sumy 2800 zl., tedy necelou pětinu, doufaje patrně, že zbytek uhradí z dalšího výnosu této daně, jakmile donutí klérus k jejímu zaplacení.²⁶⁾ Než události se vyvinuly směrem pro Malešice a Kbelu velmi nepříznivým.

Zikmundova násilná vláda v Čechách, udržovaná ukruinostmi a zastrašováním, ztrácela během jara a léta 1403 stále více půdu pod nohama. Tento stav vyvrcholil v červenci, když byl Zikmund nucen opustit Čechy a odebrat se do Uher, aby tu zachránil královskou korunu proti Ladislavu neapolskému, podporovanému mocnou stranou uherských feudálů a dokonce i papežem Bonifácem IX. Nejspíše hned po Zikmundově odchodu, nejpozději však koncem srpna zahájila strana krále Václava IV., k níž se zatím přidalo mnoho jeho bývalých odpůrců, a to i z řad panské opozice, útok na vládu, kterou Zikmund v Čechách na dobu své nepřítomnosti ustanovil a k níž patřil i biskup Jan Železný, a brzy ovládla situaci. Kapitule, která pádem Zikmundovy vlády ztratila svého přirozeného spojence a ochránce a pozbyla jakékoli naděje, že se jí se Zikmundovou pomocí podaří prosadit u Bonifáce IX. potvrzení Jana Železného za arcibiskupa — roztržka mezi oběma feudály dospěla zatím tak

²⁵⁾ Jen výjimečně se stalo, že některý z členů svatovítského kostela se připojil k apelaci; tak u oltáře Všech svatých, k němuž byli drženi vždy 2 oltářníci, se v rejstříku A poznámenává, že »dominus Czenko solvit... et Nicolaus Cacabus appellavit».

²⁶⁾ Viz přílohu na str. 553.

daleko, že Zikmund v odplatu za Bonifácovu podporu Zikmundova uherského odpůrce Ladislava neapolského vydal 9. srpna 1403 zákaz přijímat z Říma jakékoli listy a rozkazy a odvádět jakékoli platy do papežské komory — nyní nezbylo než se podrobit a uznat za řádného arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hasenburka, věrného straníka Václavova a stoupence reformního programu, jak jej na universitě hájila strana českých viklefov. Dlouholeté bojovné úsilí většiny jejích členů o praktické uplatnění církevně politických zásad, vyčázejících z postulátu církevního nádpráví a neuznávajících nad sebou královskou moc, jež v době králova zajetí bylo symbolizováno snahou povýšit dva z čelných zastánců těchto zásad na arcibiskupský stolec, skončilo se tedy po rážkou.

Zbyněk, ujav se snad již v srpnu nebo brzy potom vlády — zatím jen jako »archiepiscopus electus«, jak zní titul arcibiskupa, než přijme svěcení — svolal hned na 16. říjnu 1403 synodu, která již deset let nebyla konána. Pro nás je tato synoda důležitá tím, že některá její ustanovení se přímo dotýkají našeho případu a silně ovlivnily celý jeho další průběh.²⁷⁾ Nejdůležitější je ustanovení deváté, rušící všechny peněžité sbírky: spoléhal-li Malešic a Kbel, že zvrátí apelaci duchovenstva proti nim vznesenou a donutí klérus k zaplacení jimi požadovaného příspěvku »pro pallio«, stal se tento jejich plán rázem bezpředmětným. Spíše jako výsměch musejí jím připadnout čtrnáctý článek synodálních ustanovení, v němž arcibiskup vyzývá kněžstvo, aby se s Malešicem a Kbelem smířilo. Článek šestnáctý konečně naznačuje, co asi Zbyněk vedlo k tomuto postupu: žádá v něm duchovenstvo o příspěvek na palium.²⁸⁾ Chtěje sám dosáhnout na klér tohoto poplatku, měl jistě do statečně důvodů neohlížet se ve snaze zajistit si jeho rychlé zaplacení na Kbelu a Malešice, o nichž mu nemohlo být neznámo, jakou úlohu v nedávných bojích o arcibiskupský stolec sehráli.

Zde je na místě se znovu vrátit k otázce rejstříků, jíž jsme se dotkli již v úvodě. Prokázali jsme tam nade vši pochybnost, že oba rejstříky, A a B, se vzájemně doplňují a že tedy oba musí mít nějakého společného jmenovatele. O rejstříku A jsme pak bezpečně poznali, že se netýká papežského desátku, ale poplatku nazývaného »pro pallio«, jež Jan z Malešic a Jan Kbel vybrali v první polovině roku 1403 od části českého kněžstva, mající k tomu od papeže Bonifáce IX. zvláště zmocnění. Odtud plyne, že ani rejstřík B, který je mladší, se nemohl týkat papežského desátku — již proto ne, poněvadž nelze pomyslit na to, že by část klérku byla zbavena povinnosti zaplatit papežský desátek z důvodu, že odváděla ještě některou jinou jí uloženou daň, v daném případě poplatek »pro pallio« — ale musel mít jinou funkci, která těsně souvisela s obsahem rejstříku A. O jakou souvislost jde a čeho se tento rejstřík ve skutečnosti týká poznáme, vrátíme-li se k 9. a 16. článku Zbyněkových synodálních ustanovení z října 1403.

Anulováním všech peněžitých sbírek, tedy také Malešicem a Kbelem vybraného příspěvku »pro pallio«, byla nemálo postižena ta část duchovenstva, která tento příspěvek již zaplatila. To bylo z její strany jistě těžce pocítováno, tím více, že Zbyněk, jak víme, požádal současně duchovenstvo o nový

²⁷⁾ Ustanovení Zbyněkovy synody z roku 1403 otiski z rukopisu pražské universitní knihovny V G 13 Fr. Stejskal, Zbyněk Zajíc z Hasenburka (doplňný otisk z Časopisu katolického duchovenstva, Praha 1914), str. 15–16.

²⁸⁾ Zbyněk obdržel palium již 1. prosince 1402, necelý měsíc po svém jmenování (MBV, V 2, č. 2001).

příspěvek »pro pallio« na úhradu vlastních vydání ve spojitosti s obdržením tohoto vnějšího odznaku arcibiskupské hodnosti. Postižená část klérku stáhla tak před perspektivou, že poplatek »pro pallio« zaplatil v roce 1403 po druhé. Nevíme a nejspíše se také již nedovíme o jednání, k němuž v této věci mezi arcibiskupem a jmenovanou částí kněžstva nepochyběně došlo, zda kapitula — neboť o tu zde především jde — a její spojenci, spoléhajíc se na vratké dosud a nezabezpečené postavení Zbyňkovo, odmítli z výše uvedených důvodů příspěvek na Zbyňkovo palium zaplatit, nebo zda Zbyněk, chtěje při nástupu svého úřadu dokázat dobrou vůli nebo z obavy před mocnými přeláty jim zaplacení této dávky prominul: z rejstříku *B*, který ve skutečnosti není než účetním dokladem tohoto Zbyňkem uloženého a vybíraného příspěvku na jeho palium — všechny ostatní sbírky byly, jak víme, říjnovou synodou zrušeny — je toliko patrné, že jmenovaná část klérku tento poplatek skutečně nezaplatila, při čemž stereotypní poznámka »dedit Malessiccz« (odevzdal Malešicovi), připojená v tomto rejstříku všude tam, kde by měl být záZNAM o zaplacení taxy, nás nenechává na pochybách o důvodu, proč z těchto beneficií nebyla taxa zaplacena.²⁹⁾ Tomuto našemu zjištění neodporuje skutečnost, že Malešic a Kbel vybírali, jak známo, povolený jim poplatek »pro pallio« ve výši celoročního papežského desátku, kdežto rejstřík *B* obsahuje toliko desátek pololetní. Bud se Zbyněk spokojil toliko polovičním výnosem desátku, nebo uložil jeho vybíráni — podobně jako později v roce 1407³⁰⁾ — ve dvou pololetních lhůtách a rejstřík *B* obsahuje výnos toliko jedné z nich.³¹⁾

S vybíráním příspěvku na Zbyňkovo palium bylo pravděpodobně započato ihned po říjnové synodě, a právě přibližně do této doby spadá i terminus post quem našeho rejstříku (nikoli tedy k 9. únoru, jak soudil Tomek): farářem ve Stodůlkách u Prahy je v něm jmenován Dominik z Budějovic, který získal tuto faru teprve nedlouho před synodou, 27. září 1403, směnou za jiná dvě beneficia.³²⁾ Z rejstříku se zároveň dovídáme, že ze stodůlecké fary tehdy nebyla desátková taxa zaplacena, protože její farář Dominik ustanovení o této daní nepodléhal — »Dominicus non est sub lege« praví se tu v připojené poznámce.³³⁾ Smysl této poznámky pochopíme teprve tehdy, když ji uvedeme v souvislosti s našim zjištěním, že Dominik z Budějovic byl vysokým úřední-

²⁹⁾ Neznalost svrchu uvedených souvislostí, týkajících se obou rejstříků *A* a *B*, zavedla některé badatele k nesprávným závěrům. Tak např. J. Dobiáš spojoval rejstřík *B*, kde u jména pelhřimovské fary je připsáno »dedit Malessiccz« (srv. svrchu, str. 536), s papežským desátkem, jež Innocenc VII. povolil 9. června 1405 arcibiskupu Zbyňkovi s podmínkou, že se vyrovná s Janem Malešicem (k tomu viz výklad níže na str. 549), což jej přivedlo k závěru, že »pelhřimovský farář zaplatil tedy patrně svůj desátek přímo arcibiskupovu věřiteli, scholastikovi Janu z Malešic«. (*Dějiny Pelhřimova*, I, str. 480—481).

³⁰⁾ Viz níže na str. 552.

³¹⁾ Tomu nasvědčuje případ fary ve Chvalkovicích. Ačkoli tato fara podle Tomkových údajů desátek až do konce 14. století vždy rádně zaplatila, je u ní v rejstříku *B* připsáno »pauper«, což značí, že dříhody fary klesly pod určitou hranici a proto z ní nebyl desátek vymáhan. Bud že údaje faráře se dodatečně ukázaly nepravdivými nebo se fara po čase nápadně zmohla, případ se později dostal až k arcibiskupskému soudu do Prahy, před nímž farář Pavel musel 6. dubna 1407 dodatečně slíbit, že do měsíce zaplatí do rukou konsistoriho protonotáře Dominika příspěvek na arcibiskupovo palium (»pro paleo domini archiepiscopi«) ve výši 12 gr., jenž se rovnal celoročnímu papežskému desátku z této fary. (*Acta iudicioria consistorii Pragensis*, V, str. 391, č. 345).

³²⁾ *Libri confirmationum*, VI, str. 102.

³³⁾ Tomek, *Registrum*, str. 41.

kem arcibiskupské kanceláře, v níž od roku 1402 zastával místo protonotáře,³⁴⁾ a že to byl právě tento úředník, jemuž měl chvalkovický farář zaplatit svůj příspěvek na arcibiskupovo palium.³⁵⁾ Nebyl-li Dominik povinen placením výše uvedené desátkové taxy, bylo to zřejmě proto, že šlo o daň, kterou jako konsistorní úředník sám vybíral — totiž o arcibiskupem vypsaný poplatek »pro pallio« — a která proto jemu samému byla Zbyňkem prominuta. Tím se nám zároveň potvrzuje, jakému účelu rejstřík *B* skutečně sloužil.

Vybírání poplatku »pro pallio« pokračovalo jistě až do závěrečného splatného termínu, který na základě zjištěných fakt můžeme s jistotou položit do roku 1404, při čemž je lhůtěné, byl-li tento poplatek vymáhan toliko ve výši pololetního desátku, jak jej zachycuje náš rejstřík — v tom případě by platební lhůta končila někdy na jaře nebo nejpozději před polovinou roku — nebo, jak máme za pravděpodobnější, po první pololetní platební lhůtě následovala druhá, takže by se vybírání této daně pak bylo skončilo až koncem tohoto roku. V tom případě nevíme, obsahuje-li náš rejstřík výnos první nebo druhé platební lhůty; z rejstříku samého je patrné jen tolik, že byl složen před 23. červnem 1405, kdy Petr Lauš, uvedený v něm mezi oltářníky kostela sv. Mikuláše na Starém Městě pražském, směnil svůj oltář v tomto kostele za jiné beneficium.³⁶⁾

Vraťme se však nyní zpět ke Kbelovi a Malešicovi. Zmínili jsme se již o tom, že jmenovaní preláti z obavy, aby jednou nebyli nuceni sami hradit dluhy, jež v Římě jménem Puchníkovým a kapituly učinili a za něž se tu zaručili, vyžádali si ihned po neočekávané Puchníkově smrti od Bonifáce IX. svolení, aby za účelem splacení těchto dluhů směli kromě vypsání poplatku »pro pallio« vymáhat na pražské kapitule a administrátorech některé důchody arcibiskupství z doby od smrti Olbramovy do smrti Puchníkovy. Jestliže jsme viděli, že se Kbel a Malešic až do říjnové synody snažili uhradit své dluhy výlučně jen z výnosu poplatku »pro pallio«, ukazuje to k tomu, že sledujíce svůj vlastní zájem, jímž pochopitelně bylo zavítat se co nejdříve třízvých dluhů, neztratili zároveň ohled na instituci, k níž jako její přední členové náleželi a v jejímž zájmu se v Římě exponovali, tj. snažili se přesunout finanční břemeno, které na ně v důsledku této jejich činnosti neočekávaně spadlo, na bedra ostatního duchovenstva. Kapitula tento jejich plán ve vlastním zájmu podpořila — pokud jej Malešicovi a Kbelovi sama nenavrhlila nebo nevnutila — tím, že ochotně zaplatila poplatek »pro pallio« doufajíc patrně, že svým vlivem a příkladem přivede k placení i ostatní klérus. První vážná trhliná v tomto plánu však vznikla, když většina duchovenstva odmítla požadovanou daň zaplatit a podala proti Malešicovi a Kbelovi apelaci; zákaz sbírek, vyhlášený říjnovou synodou, učinil tento plán s konečnou platností bezpředmětným. Malešicovi a Kbelovi po říjnové synodě nezbylo, než se obrátit přímo na kapitulu. Vykázali se notářským instrumentem, v němž jim kapitula slíbila uhradit všechna vydání, jež v Římě jako Puchníkovi prokurátoři učiní, a požádali zároveň o dodatečnou výplatu některých arcibiskupských důchodů z doby po Olbramově smrti, jak je k tomu opravňovala Bonifáce listina z října roku 1402. Kapitula odmítla cokoli platit; když se jí nepodařilo využít králova zajetí k prosazení svých kandidátů na arcibiskupský stolec, a tím zabezpečení vlastního církevně politického programu, roz-

³⁴⁾ Tomek, *Dějepis města Prahy*, V, str. 120.

³⁵⁾ Viz pozn. 31.

³⁶⁾ *Libri confirmationum*, VI, str. 150—151.

hodla se obětovat ty, kteří jí v uskutečnění těchto cílů pomáhali a kteří ještě před nedávnem se ukázali být solidární s jejimi »zájmy«. Malešic a Kbel, na něž — protože mezi tím proběhly splatné termíny — byla jejich římskými věřiteli uvalena exkomunikace,³⁷⁾ stanuli tak před rozhodnutím: buď zaplatit z vlastní kapsy nebo se domáhat svých pohledávek vůči kapitule cestou soudní. Rozhodli se pro způsob druhý.³⁸⁾

Vedení pře se ujal jménem obou prelátů Jan z Malešic, jehož znalost papežského dvora a jeho zákulisí dávaly lepší předpoklady k úspěšnému jednání a který měl za sebou zkušenosti již ze dvou papežských soudních procesů.³⁹⁾ Brzy na jaře roku 1404 odebral se Malešic do Říma. Šlo nejprve o to sehnat urychlěně potřebnou sumu k zaplacení některých nejnaléhavějších dlužních položek a dosáhnout tak zrušení exkomunikace, za níž jim byly zadrženy všechny jejich důchody a vzata možnost zahájit proti kapitule soudní řízení.⁴⁰⁾ Malešicovy účetní zápisky, připojené na závěr jeho rejstříku, ukazují, za jak těžkých podmínek dával Malešic dohromady potřebný obnos: po 60 zl. mu půjčili jeho kolegové z Říma Jan z Třemošnice, jeho někdejší druh v papežské kanceláři, a Mikuláš Henslinův, dalších 400 zl. získal od florentského kupce Bartola Jakubova půjčkou na 5 měsíců za úrok 160 zl. (tedy se 40% pětiměsíční úrokovou sazbou)!! Použil těchto peněz ke splacení dalších 500 zl. florentskému kupci Pigellovi, což mu dopomohlo k tomu, že byl spolu se Kbelem a dalšími dvěma Puchníkovými ručiteli zproštěn 26. dubna 1404 s výslovným Pigellovým souhlasením trestu exkomunikace,⁴¹⁾ čímž získal volnou ruku k zahájení pře.

Avšak ani kapitula nesložila zatím ruce v klín. Nejpozději před 5. dub-

³⁷⁾ Dne 31. října 1403 byl Malešic »ex certis rationabilibus causis« dokonce zbaven Bonifácem IX. svého místa v papežské kanceláři (*MBV*, V 2, č. 1241), ač před rokem (10. srpna 1402) mu týž papež udělil zvláštní privilegium »ut nullo unquam tempore, quamdui vitam duxerit in humanis, a loco suo officii scriptorie litterarum, quem obtinet, quandocunque se a Romana curia absentem esse et huiusmodi offici exercicio desistere contigat, deponi seu amoveri possit.« (*MBV*, V, 2, č. 1950). Nevíme, zda rozhodnutí papežovo mělo nějakou souvislost se svrchu uvedenými okolnostmi, k upomínaní Malešicova otřeseného postavení však jistě nepřispělo.

³⁸⁾ Historie Malešicova a Kbelova sporu s kapitulou a její pozadí nebyly dosud literaturou bliže dotčeny. Ta se spokojila toliko stručným konstatováním, že Malešic a Kbel, ač Puchník pražské arcibiskupství ve skutečnosti neobdržel, museli za něho jakožto jeho prokurátori zaplatit kurii slibené poplatky. Opírala se při tom zřejmě o zprávu Husovu z jeho knížek o svatokupcově (o této zprávě viz níže na str. 552), která byla pojata do Palackého Dějin národa českého III 1 (Praha, Tempský, 1877, str. 61 pozn. 67) a později převzata v různých slovních variantách dalšími historiky, jako V. Tomkem (*Dějepis města Prahy*, III, str. 413—414), J. Sedláčkem (*M. Jan Hus*, str. 103, pozn. 2), V. Novotným (*M. Jan Hus*, I, 1, str. 136—137), F. M. Bartošem (*Čechy v době Husově*, str. 269) aj.

³⁹⁾ V r. 1388 se soudil o kanovnickém a prebendu olomouckého kostela (*MBV*, V 1, č. 166) a r. 1393 měl spor s úředníkem papežské kanceláře jménem Bonicasa, o němž se zmíňuje Tadra, *Kanceláře a písari*, str. 220, pozn. 7.

⁴⁰⁾ V žalobě, kterou proti kapitule podali, si Malešic s Kbelem stěžují, že následkem uvalené na ně exkomunikace »fructus beneficiorum ipsorum sunt sequestrati ... et predicti decanusi, canonici et capitulum, per ipsos procuratores pluries amicabiliter moniti et requisiti, ut eos velint de dictis debitibus exsolvere et liberare, hucusque distulerant et differunt, dolose considerantes predictos procuratores non posse contra ipsos agere, dum sint excommunicacionum sentenciis inodati.« (Archiv praž. kapituly, insert v listině č. 623).

⁴¹⁾ Archiv praž. kapituly, listina č. 610 (sr. Eršíl—Pražák, I. c., str. 200, č. 717).

nem⁴²⁾ ustanovila svého kanovníka, právníka a diplomata Jana Náze svým zástupcem a poslala jej do Říma; o něco později jej následoval kanovník Jakub Jinoch. Jejich úkolem bylo připravit zde napřed půdu, tj. navázat spojení s vlivnými osobami na papežském dvoře a zajistit vhodného prokurátora a advokáta z řad kuriálních právníků. Dne 8. května oznamuje Náz do Prahy, že tento úkol je splněn. Po odmítnutí prokurátora Rodhera Balhorna se ujali úkolu advokáta Bartoloměj de Novaria a prokurátora mistr Jakub de Subinago, jímž předal potřebný materiál k vedení pře. Dovětek této Názovy zprávy: »et illos nostris donis subarravimus iuxta morem« naznačuje, jakých způsobů musel přitom použít, nechtěl-li ještě před otevřením řízení pozbýt naděje v jeho kladný výsledek.⁴³⁾

Vlastní soudní jednání bylo zahájeno 23. května 1404. O průběhu této ostudné pře mezi kapitulou a jejími 2 příslušníky, která se pak protáhla na dva roky, jsme částečně informováni z relací Jana Náze, posílaných v té věci z Říma do Prahy, a z několika dalších listin a listů, jež se zachovaly v archivu pražské metropolitní kapituly.⁴⁴⁾

Rímští zástupci kapituly, znajice Malešicovy finanční nesnáze, se z počátku snažili jednání uměle protahovat: na radu svého prokurátora se nedostavili 23. května k soudu, rozhodnutí uposlechnout teprve čtvrté výzvy, jak je k tomu opravňoval soudní předpis. Současně hleděli působit na Malešice psychologicky, tj. prostřednictvím svého advokáta se snažili jej polhnout k odvolání nespravedlivé prý žaloby, protože proces prý je pro něho stejně přede mnou ztracen a způsobí mu jen zbytečně nesnáze. Sami si tím však nebyli tak jisti. Malešic založil zprvu svou žalobu na známém nám notářském instrumentu, jímž kapitula jmenuje Malešice a Kbelu prokurátory ve věci schválení Puchníkovy volby Římem a slibuje jim nahradit všechny výlohy, které by jim touto činností vznikly. Římský prokurátor Rodher Balhorn, odmítaje se ujmout za stoupení kapituly, prohlásil tehdy jejím zástupcům, »quod capitulum iniustum causam soveret, cum sibi... constare de instrumentis publicis super eadem obligacione confectis«. Ale také advokát kapituly Bartoloměj de Novaria projevil v té věci určité obavy, zejména pokud šlo o průkaznost argumentů, jimiž kapitula hodlala čelit Malešicově žalobě. Nejspíše na jeho radu pře 25. května Náz kapitule, aby se tu rozpolněli, zda při jednání, kdy byli Malešic a Kbel jmenováni Puchníkovými prokurátory, byli přítomni všichni její členové, protože jinak by smlouva o tom byla neplatná, a podotýká, že toto by byl daleko lepší a snazší »modus reprobandi instrumentum« než onen, který navrhuje kapitula.

Avšak ani Malešic nepovažoval svou záležitost za přede mnou vyhranou. Jako starý kuriální úředník, dobře obeznámený s poměry u papežského soudu, obával se nejspíše dlouhého a nákladného řízení — obava ta, jak uvidíme, nebyla zbytečná — a hledal proto hned od počátku cesty, jak se s kapitulou

⁴²⁾ Srv. Eršíl—Pražák, I. c., str. 199, č. 715.

⁴³⁾ Archiv pražské kapituly, listina č. 612 (Eršíl—Pražák, I. c., str. 201, č. 719).

⁴⁴⁾ O těchto listech se zmíňuje již F. M. Bartoš (*Čechy v době Husově*, str. 473), ale v naprostém neporozumění jejich obsahu a události, k níž se vztahovaly. (Bartoš tu mluví o cenných listech, »které psal [rozuměj Náz] kapitule jako její advokát proti požadavkům kurie 1410 a dále«!!!) Bartoš, který nepoužíval originálů, ale jejich opisů v muzejním diplomatáři, se nechal splést falešným datováním některých těchto listů, které nemají rok a jež muzejní opisovač, nevěda si s nimi rády, položil do r. 1410. (K tomu viz výklad, který je podán v mému a Pražákově Katalogu kapitulních listin a listů I, str. 199—200, č. 715, pozn. a).

dohodnout a spor urovnat. Ještě před zahájením procesu, v úterý 20. května, se pokusil prostřednictvím jisté vlivné osoby navázat spojení s Jinochem a projednat s ním možnosti smírného řešení, což Jinoch, nejsa prý k takovému jednání kapitulou zplnomocněn, odmítl. Také rozmluva s Názem nevedla k cíli, ačkoli — jak sděluje Náz 25. května do Prahy — »scolasticus prefatus michi seriose fuit locutus de concordia facienda cum capitulo nostro«, o čemž měl kapitulu ústně informovat protonotář František, vracející se z Říma do Prahy. Na 26. května byli pak Náz a Jinoch pozváni z Malešicova podnětu k jakémusi šlechtici, kde se rovněž mělo jednat o sporu; i tento Malešicův pokus o dohodu však ztroskotal.⁴⁶⁾ Byla to naopak kapitula, která v průběhu procesu, svěřeném Bonifáciem IX. papežskému auditoru Linhartovi ze Sulmony, začala nabývat vrchu: již 13. července mohl Náz oznámit do Prahy kapitulám, že jejich spor úspěšně pokračuje (»optime prosperatur«), a někdy poté odjel z Říma Jakeš Jinoch, považuje zřejmě za postačující po-nechat vedení pře tolíko v rukou Názových.⁴⁷⁾

Názův optimismus však netrval dlouho. Když Malešic uviděl, že jeho dosavadní zbraní, jíž byl nám známý notářský instrument, se mnoho nedáří, přivzal na pomoc Bonifácovu listinu z října roku 1402, kterou, jak víme, bylo jemu a Kbelovi povoleno vymáhat na kapitule některé důchody pražského arcibiskupství od smrti Olbramovy do smrti Puchníkovy, jež kapitula v té době spravovala. Vůči Názovi pak prohlásil, že v případě, že by žádný z těchto způsobů nevedl k cíli, požádá o intervenci přímo boloňského kardinála, »qui dicta debita pro maiori parte mutuo nobis concessit«. V listě, který o tom Náz poslal 17. srpna kapitule, pozorujeme jeho silné znepokojení. Netají se obavami, že této nové Malešicově taktice bude velmi nesnadno čelit a že je proto třeba promyslet nový způsob obrany; žádá naléhavě kapitulu, aby poslala zpět Jakeše Jinocha, neboť v těchto nových podmínkách nestačí sám na vedení pře. Pokud jde o jmenovaného kardinála, znají přece v kapitule již dávno jeho velkou moc a možnosti. Upozorňuje dále, že tento proces se netýká tolíko Malešice, vůči němuž by bylo možno se domoci práva, ale jsou v něm zainteresováni »velcí preláti« a obchodníci papežského dvora, takže je třeba se obávat komplikací. Svou zprávu končí Náz výzvou, aby kapitula uvážila, nevyhovovala-li by jí onen způsob narovnání, jenž je dotčen v jiném jeho listě.⁴⁸⁾ Náz má na mysli druhou zprávu, kterou téhož dne (17. srpna) poslal do Prahy a v níž kapitulu obšírně seznamuje s novými Malešicovými návrhy na urovnání tohoto sporu.

V rozmluvě s ním, píše Náz v tomto svém druhém listě, Malešic prý prohlásil, že nikdy nezamýšlel jednat proti kapitule, že jej však k tomu donutily okolnosti, neboť dluhy, které učinil v zájmu kapituly a jimiž je zavázán vysokým osobnostem papežského dvora, nemůže se svými druhy zaplatit. Již delší dobu prý myslí na způsob úhrady dlužních závazků, který by nezatížil kapitulu: z toho důvodu chce požádat papeže, aby uložil k úhradě těchto závazků klérku pražské diecéze novou daň, rovnající se asi polovině desátku, zehož prý Malešic doufá na papeži dosáhnout, bude-li si jist, že se kapitula

⁴⁵⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 613 (Eršil—Pražák, I. c., str. 201, č. 720).

⁴⁶⁾ Archív praž. kapituly, listiny č. 613 a 614 (Eršil—Pražák, I. c., str. 201—202, č. 720—721).

⁴⁷⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 617 (Eršil—Pražák, I. c., str. 202—203, č. 724).

⁴⁸⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 621 (Eršil—Pražák, I. c., str. 204, č. 728).

a arcibiskup proti tomu nepostaví. Náz proto znova vyzývá kapitulu, aby o tomto návrhu vážně uvažovala a přiměla také arcibiskupa k souhlasu.⁴⁹⁾ Tři dny poté, 20. srpna 1404, se Malešic obrátil přímo na kapitulu listem, z něhož je ještě více patrné, jak mnoho mu záleželo na dohodě s kapitulou a jak falešné bylo zdání, které se snažil o svém postavení vzbuzovat při nedávné rozmluvě s Názem. Když ujistil kapitulu, že ho netěší vésti s ní spory, jež obě strany finančně vyčerpávají, pokračuje dále takto: »Papežtí úředníci mají již odědávna ve zvyku, že svářející se strany nevyzývají ke smíru. nesnaží se procesy zkrátit, ale — aby z nich stále tyli — do nekonečna je prodlužují. Proč tedy na toto nehledíte, proč na toto neupíráte zrak? Myslete si snad, že se obracíte proti nepřátelům, když zuříte proti svým druhům? Za-jisté nezuříte proti cizincům, ale proti svým nejbližším, a — co je horší — proti svým spolubratřím, ba dokonce, abych řekl pravdivěji, proti sobě samým, neboť sotva kdy působíte škodu jiným, abyste se zároveň sami nestali na ní podílníky. Hle tedy, jaké ovoce plodí naše nesvornost. Hle, jaký prospěch nám dává a jaký zisk přináší vlasti.«⁵⁰⁾ Malešicovy »obavy« o neblahé následky sporu pro svatovítský kostel byly ovšem jen přetvárkou, mající za-střít jeho eminentní zájem na rychlém ukončení procesu, jehož náklady, které den ze dne rostly, se pro Malešice zřejmě stávaly neúnosnými.⁵¹⁾ Malešic se tu také mezi řádky přiznává ke zklamání, jež mu projednávání jeho záležitosti před papežským soudním tribunálem přineslo. Pochybné praktiky papež-ských soudců, o nichž mluví ve svém listě, nebyly mu jako starému kuriálnímu úředníku jistě již z dřívější doby neznámé. Přesto neváhal přenést sem projednávání své záležitosti; učinil tak sice ne zcela bez obav — víme, že hned od počátku činí kapitule stále nové návrhy o smír — ale přece jen asi v domnění, že se mu pomocí vlivných kuriálů, z nichž někteří byli na jeho případu osobně zainteresováni, podaří přimět kapitulu k dodržení jejich slibů. Tří-měsíční trpké zkušenosti mu však ukázaly neschůdnost této cesty. A tak spěchal-li Malešic na jaře do Říma jako k nejvyšší instanci, jež mu měla dopomoci k právu, byl nyní směr jeho snažení právě opačný — dostat svou při co nejdříve z papežské soudní síně. Proto v době, kdy jedná v Římě s proku-rátorý kapituly o možnostech smírného narovnání, posílá zároveň tajně do Čech na arcibiskupský dvůr proti kapitule a někdejším administrátorům arcibiskupství monitorium, týkající se vyplacení zadřízených arcibiskupských dů-chodů z doby sedisvakance po Olbramově smrti. Malešic se tímto způsobem chtěl pokusit — kdyby snad ztroskotaly jeho smíření návrhy kapitule — vrátit svou a Kbelovu záležitost zpět do Čech do rukou arcibiskupa Zbyňka, s nímž patrně zahájil v této věci jednání. Toho se zalekl Náz, který v tom viděl pro kapitulu nebezpečí, a sáhl k protiopatření: dosáhl toho, že papežský auditor Bertrand z Arnesana, který vystřídal Linharta ze Sulmony ve vedení pře, poslal 18. srpna arcibiskupu Zbyňkovi a jeho úředníkům a zároveň Malešicovi a Kbelovi inhibiční list, zakazující jim obnovovat nebo zdvihat mimo papežský soud jakákoli jednání, týkající se této pře, a pokud se tak již stalo, tedy taková jednání přerušit a jejich usnesení odvolat.⁵²⁾ O něco později obrá-

⁴⁹⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 622 (Eršil—Pražák, I. c., str. 204, č. 729).

⁵⁰⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 624 (Eršil—Pražák, I. c., str. 205, č. 731).

⁵¹⁾ Malešic při tom patřil k největším českým mnohoobročníkům své doby. Podle jeho vlastního dozvání činily jeho příjmy na 212 hřiven stříbra, tj. 590 zlatých, což představuje obnos na tu dobu značný. (Vatikánský archív, Reg. Lat. 120, fol. 313.)

⁵²⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 623 (Eršil—Pražák, I. c., str. 204—205, č. 730, avšak s chybým regestem).

til se Náz na Zbyňka ještě zvláštním listem, o jehož obsahu nejsme, žel, informováni.

Dotčené okolnosti patrně ovlivnily i průběh jednání o Malešicových smířecích návrzích; kapitula tyto návrhy odmítla a poslala naopak Názovi další pokyny ohledně pokračování procesu.⁵³⁾ Než jich ale mohl použít, zemřel 1. října 1404 papež Bonifác IX., a tak Náz nemohl než kapitule sdělit (17. října), že její věci v Římě pro smrt papežovu nepokročily a že o nich bude moci být jednáno až po korunovaci nového papeže Innocence VII.⁵⁴⁾ Ke korunovaci došlo 6. listopadu, a ne-li dříve, tedy bezpečně počátkem prosince byl spor skutečně již zase v plném proudu.⁵⁵⁾ Jenže tentokrát to byl Malešic, který v něm získal převahu.

Změna na papežském stolci umožnila Malešicovi upevnit si postavení a rozmnožit důchody. Brzy po svém nastoupení, 15. listopadu 1404, dovolil mu nový papež těšit se všem stávajícím výsadám a svobodám papežských písářů a potvrdil mu všechna privilegia, jichž se mu jako papežskému písáři od kurie kdy dostalo; o 4 dny dříve přijal z rukou Innocence VII. novou kanovnickou prebendu ve Vratislavě, jíž rozmnzožil své dosavadní důchody o dalších 12 hřiven stříbra.⁵⁶⁾ Pro svého druha a Puchníkova spoluřučitele Jana Kbela vymohl pak na papeži expekanci, která Kbelu opravňovala přjmout ve svatovítském kostele jakýkoli uprázdněný úřad nebo hodnost, pokud by jejich důchody nepřekračovaly 18 hřiven stříbra ročně.⁵⁷⁾ Přízeň, jíž se Malešicovi na dvoře nového papeže dočasně dostalo, měla viditelnou odezvu i v jeho procesu s kapitulou. Nejsme sice blíže zpraveni o průběhu obnoveného soudního jednání, známe však jeho výsledek: někdy na počátku roku 1405 vynesl auditor Bertrand z Arnesana soudní nález, který zněl v Malešicův prospěch, takže celý případ se zdál být s konečnou platností vyřízen. Avšak kapitula se ani nyní nepodvolila a podala proti Bertrandovu nálezu apelaci, kterou Innocenc VII. postoupil auditoru Brandovi, biskupu z Piacenzy. Před Malešicem se tak otevřela perspektiva dalších nekonečných soudních jednání a s nimi spojených výdajů, a není proto divu, že se nyní nejspíše znova pokusil vrátit celou záležitost z Říma k pražskému arcibiskupovi — kapitula alespoň považovala za nezbytné vymoci 30. března 1405 na auditoru Brandovi vůči arcibiskupovi Zbyňkovi a Malešicovi další inhibiční list.⁵⁸⁾ Nezabránila však tomu, aby mezi jmenovanými preláty nedošlo k dočasnému sblížení, vyvolanému společnými zájmy, jež po čase vyústilo v akci, která slibovala zbavit oba preláty jejich nesnází.

Jak víme, Jan z Malešic ve snaze o rychlé ukončení svého sporu s kapitulou přišel již v srpnu roku 1404 s návrhem, aby dluhy, do nichž spolu s Kbelem v Římě upadli, byly uhrazeny ze zvláštní daně, rovnající se asi polovině papežského desátku, kterou by papež uložil českému duchovenstvu, a slíbil vypsání této daně na papeži vymoci, bude-li s tím kapitula a arcibiskup sou-

⁵³⁾ Doručil je Názovi oltářník sv. Kateřiny v pražském kostele Bartoloměj, ačkoliv byl 24. září na moři zajat a oloupen. (Eršil—Pražák, I. c., str. 206, č. 734.)

⁵⁴⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 626 (Eršil—Pražák, I. c., str. 205, č. 733).

⁵⁵⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 633 (Eršil—Pražák, I. c., str. 208, č. 742).

⁵⁶⁾ Vatikánský archív, Reg. Lat. 120, fol. 154 (de diversis formis) a Reg. Lat. 120, fol. 313—314 (de exhibitis).

⁵⁷⁾ Univ. knihovna v Praze, rkp. III G 16, fol. 88.

⁵⁸⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 637 (Eršil—Pražák, I. c., str. 210, č. 748, avšak s chybým regestem).

hlasit.⁵⁹⁾ Kapitula tento návrh v nesmířitelné zášti proti Malešicovi odmítla, ačkolи sám její prokurátor v Římě Náz, který viděl věci daleko reálněji, doporučoval jeho přijetí, a také arcibiskupu Zbyňkovi nebylo snad již tehdy toto řešení zásadně proti myslí. Naděje na rychlé a vítězné zakončení procesu, která Malešicovi svítla v souvislosti se změnou na papežském stolci, zatlačila myšlenku na realizaci tohoto plánu na čas do pozadí. Malešic se k ní však znovu vrátil na jaře roku 1405, kdy tato jeho naděje byla apelací kapituly zmařena, a prostřednictvím arcibiskupa Zbyňka se mu nakonec podařilo svůj plán uskutečnit.

Je známo, že pražský arcibiskup byl sice jedním z nejbohatších feudálů v Čechách, avšak nedostatek hotových peněz a především nedostatek rádného úvěru způsobovaly, že arcibiskup býval přes značné příjmy často zadlužen. Jakmile nastaly poměry, které vyžadovaly větší vydání v penězích, dostávalo se jinak bohaté arcibiskupství do velikých finančních nesnází. Do této situace se dostal i arcibiskup Zbyněk. Ujav se v srpnu nebo v září 1403 správy arcibiskupství, byl nucen přistoupit k vykoupení mnoha arcibiskupských statků, jež byly v předchozích počnutech dobách zcizeny, a tomuto účelu padla za oběť i značná část jeho rodového jmění. Dále se musel ještě před nastoupením zavázat, že zaplatí papežské komoře obvyklé poplatky (servicia), z nichž skutečně do 6 měsíců splatil 1400 zl. Konečně tu byly i jiné podniky, které si vyžádaly větší finanční nákladů (výprava proti Zulovi apod.). Není proto divu, jestliže se arcibiskup Zbyněk nakonec dostal do peněžité tísni, takže 25. května 1405 byl např. nucen si dát prodloužit lhůtu k zaplacení dlužných servicií, splatných již před 3 měsíci, ač za odklad zaplatil přes 4 zl.⁶⁰⁾ Za těchto okolností mu přišel Malešicův návrh na vypsání zvláštního desátku českému kléru velmi vhod.

Nemáme sice bližších zpráv o jednání, k němuž mezi Malešicem a Zbyňkem v této věci bezpochyby došlo — inhibiční list biskupa Brandy z 30. března 1405 naznačuje, že mezi oběma preláty probíhalo již před tímto datem jednání, jehož následků se kapitula obávala a o němž nelze vyloučit, že se mimo jiné týkalo i jmenovaného Malešicova návrhu — známe však jeho konečný výsledek. Nejpozději koncem května obrátil se Zbyněk na papeže Innocence VII. listem, v němž mu vylíčil, kterak mu bylo platit dluhy svých předchůdců na arcibiskupském stolci a vykoupit arcibiskupské tvrze a pozemky, takže byl nucen prodat značnou část statků, které zdědil; ale ač zaplatil již mnoho tisíc zlatých, přece dosud úplně nedostál svým závazkům, ani papežské komoře, ani svým četným věřitelům. Z toho důvodu je nucen požádat papeže o svolení vybírat k úhradě těchto závazků ze všech beneficí své arcidiecése zvláštní desátek. Innocenc VII. svolil 9. června 1405: desátek tento směl být vybíráno pouze jednou a bylo ho užito k zmíněnému účelu, především však k zaplacení toho, čím se za Zbyňkova předchůdce Mikuláše Puchníka a za pražský kostel četným věřitelům zaručil scholastik Jan z Malešic.⁶¹⁾ Prakticky šlo o uskutečnění starého Malešicova plánu, který měl zároveň pomoci i Zbyňkovi v jeho finančních potížích; z toho důvodu arcibiskup žádal o povolení vybírat celoroční papežský desátek, nikoli jen desátek pololetní, o němž mluvil původní Malešicův návrh. O Malešicově spoluúčasti na Zbyňkově akci lze tedy jen těžko pochybovat. Znajíce pak jeho eminentní zájem na úspěchu

⁵⁹⁾ Srv. str. 546.

⁶⁰⁾ Vatikánský archív, Obligationes et solutiones 59, fol. 163.

⁶¹⁾ Vatikánský archív, Reg. Lat. 128, fol. 143.

této akce, můžeme se domnívat, že se v ní Malešic nespokojil jen pasivní úlohou, ale snažil se ji v Římě všemi silami prosadit, jak to ostatně slíbil již v srpnu roku 1404. Jenže co mělo být této akci k prospěchu, stalo se nakonec hlavní příčinou jejího nezdaru.

Innocencova listina, povolující Zbyňkovi desátek, nebyla nakonec vypravena, protože papež mezi tím zemřel. Tak to alespoň tvrdí pozdější konfirmace tohoto povolení, vydaná Innocencovým nástupcem Řehořem XII.⁶²⁾ Tento výklad však vzbuzuje pochybnosti, neboť Innocenc VII. zemřel až za 17 měsíců po svém povolení desátku (6. listopadu 1406), během nichž papežská kancelář vyexpedovala do Čech desítky jeho listin. Skutečná příčina, proč Innocencovo povolení desátku nebylo zlistiněno, byla zřejmě jiná. Fr. Stejskal, dotýkaje se okrajově této záležitosti, vyslovil domněnku, že »list papežský zdržen byl asi pro nevyřízený spor Malešicův«.⁶³⁾ Znajíce nesmiřitelný postoj kapituly k Malešicovi, nemůžeme tuto domněnku odmítnout, ale jsme naopak nuteni ji rozšířit v tom smyslu, že to byla pražská kapitula, které se diplomatickými machinacemi na papežském dvoře podařilo vypravení listiny zdržet, patrně v domnění, že se jí mezi tím podaří dovést proces k vítěznému konci nebo že Malešic, nemaje jiné cesty, přistoupí na podmínky, za nichž byla kapitula ochotna se s ním smířit. (K těmto podmírkám mohla např. patřit úhrada soudních výloh apod.) Důležitou okolností při tom asi byl stávající poměr kapituly k arcibiskupovi.

Pozadí bojů o obsazení arcibiskupského stolce po smrti Olbramově známe. Strana »velkých prelátů« v kapitule se jen těžko smířovala se svou porážkou, tím spíše, že činnost mladého arcibiskupa se na počátku jeho vlády začala brát směrem, který se těmto předním představitelům a zastáncům zvrhlého systému církevního musel zdát velmi nebezpečným. Opřen o moc krále Václava a v dobré shodě s jeho dvorem, nakloněným opravám v církvi, jak je požadovali čeští viklefovcí, arcibiskup Zbyněk nejen se dosud bránil působení těchto »velkých prelátů«, neboť ono zajisté již tenkráte tuto dobrou shodu by bylo muselo porušit, ale stále více se sbližoval a ztotožňoval s českou »reformní stranou«, vyznamenávaje její příslušníky svou přízní a používaje jejich služeb. Jejich vlivem přistoupil také k určitým reformám a opatřením, jak to lze spatřovat v jeho synodálních nařízeních. Většina kapituly, obávající se o svou moc, nesdílela ovšem arcibiskupova nadšení pro reformu — podání pomocné ruky Malešicovi, kterého se kapitula již dva roky marně snažila srazit na kolena, její vztah ke Zbyňkovi pochopitelně ještě zhoršilo — ale neodvážila se proti němu otevřeně vystoupit. Proto jistě jen uvítala mohla-li svým zákrokem na papežském dvoře, ať již přímým nebo nepřímým, kromě Malešice zasáhnout na citlivém místě zároveň i arcibiskupu a dát mu alespoň tímto způsobem najevo svou moc.

Malešicova naděje na vyváznutí z dluhů byla tedy znova zklamána. Neúnavný prelát se však ani nyní nevzdal a ještě jednou — podle zachovaných pramenů však již naposled — přešel do protiútku, požádav o intervenci mocného kardinála Baltazara Cossu, později neblaze proslulého papeže Jana XXIII. Dne 11. srpna 1405 poslal Cossa kapitule list, v němž jí připomněl někdejší rozhodnutí papeže Bonifáce IX. z října roku 1403 ohledně důchodů pražského arcibiskupství z doby od smrti Olbramovy do smrti Puchníkovy, jež měly být

poslány papežské komoře k vyplacení Malešice a jeho druhů. To se dosud nestalo, ač v té věci bylo prý kapitule již několikrát psáno. »Rogamus igitur vestras amicicias«, končí Cossa svůj list, »quatinus modos in premissis tales velitis tenere, quod prefatus scolasticus et consortes ipsius celeriter redimantur, quod super hiis tociens scripta nostra vestris amiciciis non oporteat repetere et eidem scolastico et consortibus suis asistere iuxta posse vestrum, in quo nobis singularem facietis complacenciam«.⁶⁴⁾ Shovívavý, až přátelský tón listu nemohl ovšem mít žádaný účinek. Kapitula také na něj nedbala a po-kračovala nerušeně v soudním procesu, k němuž 16. listopadu jmenovala svého dalšího zástupce, mistra Štěpána ze Staňkova.⁶⁵⁾

Malešic tak s konečnou platností poznal marnost svého úsilí a dospěl k závěru, že jediný způsob, jak celou záležitost skoncovat, je podrobit se kapitule. Vrátil se proto nejpozději před novým rokem do Prahy⁶⁶⁾ a zahájil patrně s kapitulou vyjednávání, které po čase skončilo »přátelským narovnáním« — 14. června 1406 odvolaly obě strany své římské prokurátory.⁶⁷⁾ Neznáme, žel, bližší obsah tohoto »narovnání«; z účetních zápisů Malešicových, z listinného materiálu archivu pražské metropolitní kapituly a konečně i ze zmíněné již zprávy Husovy vychází toliko najevo, že Malešic se Kbelem museli své dluhy zaplatit, neboli že svou při fakticky prohráli. Zdá se však, že kapitula, uspokojená jejich kapitulací a pokročením, přistoupila nyní na to, aby část těchto dluhů mohla uhradit z výnosu zvláštního desátku, povoleného Innocencem VII. arcibiskupu Zbyňkovi, jehož zlistinění a vypsání kapitula až do té doby mařila.

Jisté je, že již v dubnu 1406, kdy můžeme předpokládat, že jednání mezi oběma stranami bylo již skončeno, došlo k pokusu tento desátek vymáhat. Čtrnáctého toho měsíce složil probošt Jan jménem opatovického kláštera papežský desátek 6 kop gr., ale s důrazným upozorněním, že tak nečiní z povinnosti, nýbrž dobrovolně, protože nechce zneužívat exempce z arcibiskupovy pravomoci. Že šlo o svrchu dotčený desátek potvrzuje pak druhý zápis z 20. dubna toho roku, v němž nájemce fary ve Křečovicích slibuje platit z této fary všechny dávky »preter contribucionem presentem pro domino archiepiscopo Pragensi impositam adinstar unius integre decime papalis, quam dominus plebanus solvere tenebitur excusione qualibet proculmota«.⁶⁸⁾ Po urovnání Malešicova sporu, který stál vypsání tohoto desátku v cestě, bylo nyní asi arcibiskupovi přislíbeno Innocencovu desátkovou listinu konečně vyexpedovat, takže Zbyněk se odvážil začít povolený mu desátek vybírat. Bud že však vystaly nové neočekávané komplikace anebo z některé jiné, nám blíže neznámé příčiny k vypravení listiny znovu nedošlo. Té se arcibiskup Zbyněk dočkal teprve od Innocençova nástupce Řehoře XII. Rychlost, s jakou k vypravení listiny došlo — byla vydána hned první den Řehořovy vlády,

⁶²⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 642 (Eršil—Pražák, I. c., str. 211, č. 754).

⁶³⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 647 (Eršil—Pražák, I. c., str. 213, č. 759).

⁶⁴⁾ Ve svých účetních zápisích Malešic pečnamenává, že byl dvakrát u papežské kurie ve věci Puchníkovy volby, po prvé se zde zdržel několik měsíců — tj. v létě a na podzim roku 1402 — po druhé nepřetržitě půl druhého roku, během nichž tu vedl svůj proces (viz přílohu, str. 555); protože Malešic odejel po druhé do Říma na jaře roku 1404 (viz výše str. 544), vrátil se tedy do Prahy někdy na podzim roku 1405. Dne 9. ledna 1406 je už přítomen soudnímu jednání v pražské konzistorii /Acta iudicioria consistorii Pragensis, V, str. 12, č. 43).

⁶⁵⁾ Archív praž. kapituly, listiny č. 654 a 655 (Eršil—Pražák, I. c., str. 215, č. 768 a 769).

⁶⁶⁾ Acta iudicioria consistorii Pragensis, V, str. 97, č. 355 a str. 122, č. 467.

⁶⁷⁾ Viz též níže na str. 551.

⁶⁸⁾ Fr. Stejskal, I. c., str. 34, pozn. 119.

tj. 19. prosince 1406 — nasvědčuje, že celá věc byla již předem připravena a že se čekalo jen na změnu na papežském stolci. Řehoř XII. Innocencovo povolení desátku v plném rozsahu potvrdil a rozhodl, že má mít platnost tak, jako by byla bývala na ně vydána jeho bulu s datem 9. června 1405;⁶⁹⁾ tím se Zbyňkovu vybírání desátku před Řehořovou konfirmací, jež ovšem asi zůstalo omezeno jen na několik případů, dostalo dodatečně právní základny. Pro nás je zejména důležitý závěr této konfirmace, v němž se Zbyňkovi znovu výslovně ukládá, »quod cum prefato Johanne super huiusmodi pecuniarum summis, dammis et expensis omnino concordet cum effectu, ut prefertur«.

Arcibiskup Zbyněk dal tento papežský list prohlásit na svatovítské synode roku 1407 a přikázal, že platit je ve dvou lhůtách, tj. o narození P. Marie a na boží hod vánoční.⁷⁰⁾ Zda arcibiskup tento desátek skutečně vybíral, jaký obnos se sešel a pokud a kolik z něho obdrželi Malešic se Kbelem, není známo. Z Malešicových účetních zápisů je totiž patrné, že Malešic zaplatil po 10. srpnu 1407 v Rímě 1300 zl., z nichž 300 zl. bylo jeho vlastních, 300 zl. Jana Kbelu, 100 zl. bylo Malešicem a Kbelem koupeno za 38 kop 20 gr. praž., které obdrželi 5. července ze společné kapitulní pokladny (de cista communis), kdežto zbývajících 600 zl. získali od kapituly půjčkou z pozůstatnosti krátce před tím zesnulého mnichobročnská mistra Petra ze Všerub, Malešicova příbuzného. Na splátkách této půjčky zaplatili v letech 1407—1409 kapitule na 115 kop gr., které obdrželi jako svůj podíl ze společné kapitulní pokladny, kdežto druhých 115 kop měli nejspíše splácat z jiných svých finančních zdrojů; víme však jen o 13 kopách 55 gr., zaplacených roku 1409 z výnosu rybníka v Rokycanech.

Avšak ani se splácením svých římských dluhů oba preláti mnoho nespěchali. Podle dokladu z pražského kapitulního archívů ustanovil 25. dubna 1410 nám známý Pigellus de Portunariis, jenž je tu jmenován jako prokurátor florentského kupce Nanua Filipova, florentské kupce Rodolpha Michaelova a Františka Airigi Muscini, dříci v Praze, svými zástupci s pověřením vybrat od Jana Malešice a Jana Kbelu sumu peněz, kterou zůstali kupci Nanuovi dlužni. Dne 11. června Malešic se Kbelem skutečně zaplatili jmenovaným kupcům 100 zl., ale ani tím nebyl jejich dluh ještě vyrovnan.⁷¹⁾

Dvoyletá ostudná roztržka kapituly s jejími dvěma předními členy, stejně jako události po smrti arcibiskupa Olbrama v letech 1402—1403, které této roztržce předcházely a které byly její vlastní příčinou, vzbudily v současném veřejném životě velkou pozornost, zejména v kruzích strany reformní. Jestliže čeští viklefovcí spojovali svou oblibu Jana Vlklefa, jež zpočátku znali většinou jen z jeho spisu filosofických, s otázkami etickými, docházejíce spolu s ním k přesvědčení, že je třeba se kriticky obracet proti nynější církvi, zejména proti papeži a hierarchii, mali se dospět k pravé církvi Kristově, a spatřovali od samého počátku v bohatých prelátech svatovítské kapituly hlavní kořen zla, přišel jim tento výmluvný doklad morálního profilu kapitulářů a hrabivosti papežské kurie velmi vhod. Jak hluboce se vtiskl do jejich myslí dokazuje nejlépe M. Jan Hus, který ještě po letech, když v roce 1413 psal svůj slavný bojový traktát proti svatokupectví, neopomněl jej znova připomínout slovy: »Dále že řečeno jest, že papež dává obroky neb dôstojenství jedné

hodným a bez úmluvy; té řeči muož zjevný dôvod odpověděti, jímž znají i hlúpi, že nedôstojní bývají i biskupi, jenž nejsú sviní hodni pásti. A bez úmluvy komu které biskupství dá, jedně ač plášt vykúpí. Za Puchnika k pražskému arcibiskupství stáli sú rukojmě ještě po jeho smrti Kbel a Malešic a jiní, a musili sú platiti, an nepoživ nic biskupství, aniž v ně vstúpil, umrel jest.«⁷²⁾

Příloha.

(Rukopis »arcib. 1384« archív Národního muzea v Praze.⁷³⁾

Facta ratione per me jo(hannem) de Malesicu, scolasticum et canonicum fol. 45 r
Pragensem, domino Jo(hanni) de Kbel, decretorum doctori etc., et per eummet
ausculata et posita, percepit a clero civitatis et diocesis Pragensis ducentas
et 40 sex. cum 39 gr. pro exolvendis debitibus, per nos ambos in curia Romana
circa prosecucionem eleccionis sue contractis, de quibus^b primo expendi hic in
patria pro instrumentis nuncius et aliis, que sunt descripta in fine registri
decimaru[m] folio proxime sequenti, 30 sex. et 45 gr. exclusis expensis notario-
rum, quas tenentur extimare. Item pro residuo emimus 500 fl., quos tunc
misimus Pigello per Jo(hannem) Fabri, ut infra proximo folio.

Item recepi ego et consortes nostri in curia Romana a Bartolo Jacobi de
Florencia mercatore 400 fl. ducatos mutuo, pro quibus 400 fl. dedimus sibi
pro usuris 160 duc. pro spacio 5 mensium. Et eodem tunc inmutuaverunt nobis
Jo(hannes) Tremosnicz et N[icolaus] Henslini quilibet 60 duc., sic quod
fuerunt 500 fl. in summa, quos omnes quingentes fl. dedi Pigello in diminu-
cionem debitum 2000 et 800 fl.

Item ambo simul et numerante W[ankone] notario suo in domo, quam do-
minus Jo(hannes) Kralowicz inhabitat, recepimus de cista communi 22 ½ sex.,
de quibus expendimus pro gladiis, cultellis, balistis et ceteris vestimentis vie
et necessariis 18 sex. et 43 gr. Residuum vero 4 sex. minus 13 gr. remansit
michi dumtaxat pro expensis vie et omnibus agendis.

Item anno M^oCCCCVII^o die X^a augusti in die Laurencii recepimus mutuo
600 fl., quos ego importavi curie, et preter illos domini Jo(hannis) Kbel 300
et meos proprios 300 fl. et ultra illos de communi cista 100 fl.

Anno domini M^oCCCCVI^o recepimus ego et dominus Jo(hannes) Kbel in
communi [...] in sacristia 22 ½ sex. pro termino s. Galli. Item postea de
grossa bursa pro eodem termino 9 sex. et 6 gr. quas omnes explendimus pro
equo, cultellis, balistis et foderatura gladiorum [...] quia remanerunt [...].

4 sex. minus 13 gr. pro expensis omnibus riendis cundo stando et [...] in
Praga expense continentur in parva cedula inter raciones.

Item anno domini M^oCCCCVI^o die V^a iuli recepimus de cista communi
pro termino s. Georgii 40 sex. minus 28 gr. de quibus pro 38 sex. et 20 gr.
emimus 100 fl. et remanserunt michi pro expensis 72 gr. dumtaxat.

Item postmodum, postquam fui reversus de Senis, ultimo nunc dominus
W[enceslaus] Portulanus recepit de cista nostra communi 30 sex. in dimi-
nucionem 600 fl., nobis de pecunia quondam magistri P[etri] Wserob mu-
tuatorum.

Item anno M^oCCCCVIII^o in festo Margarethe, quando fugimus in Rudnycz,
recepit idem dominus W[enceslaus] Portulanus de cista 30 sex. minus^c gr.
in diminucionem debiti ut supra.

Item anno domini M^oCCCCIX^o die V^a maii in presencia mea et domini
Jo(hannis) Kbel recepit idem dominus W[enceslaus] tumbarius de cista predicta
una cum domino W[enceslao] Radecz, decano sancti Apolinaris, videlicet
quinquaginta quatuor sex. et quadraginta novem gr. in diminucionem ut supra.

Item ibidem mox eciam receperunt prefati domini W[enceslaus] tumbarius
et W[enceslaus] Radecz a me et domino Jo(hanne) Kbel 14 sex. minus 5 gr.
de pecunia piscine Rokiczanensia in diminucionem debiti 600 fl. etc.

Item anno predicto circa mensem augusti recepi ego Jo(hannes) scolasticus
pro usu meo de cista ipsa causa veri mutui 14 sex. gr. quas teneor reddere.

⁶⁹⁾ Vatíanský archív, Reg. Lat. 123, fol. 143.
⁷⁰⁾ K. Höfler, *Concilia Pragensia 1353—1413* (Prag 1862), str. 56, č. 8.
⁷¹⁾ Archív praž. kapituly, listina č. 703 (Erší)—Pražák, I. c., str. 230 a 231,
č. 823 a 829.

Et ibidem tunc dominus W[enceslaus] Portulanus recepit preter illas, 14 videlicet, duas sex. pro se, quas nobis tenetur defalcare in debito quondam magistri Petri.

Item anno domini M⁰CCCC⁰X⁰ feria VI^a, que fuit X^a dies januarii, de mandato domini Jo[hannis] Kbel dedi domino W[enceslao] Portulano 8 sex. in diminucionem debiti, de quo supra. De 14 sex., quas receperam de cista ut supra et sabbato proxime sequenti imposui 6 sex. in eandem cistam communem presentibus Wankone Kbelonis et domino subtumbario, sic quod solvi omnes 14 sex. predictas.

Extunc^d [de] illa cista recepi ego Johannes scolasticus 40 sex. mutuo.

Item feria III^a post invocavit recepi pro me mutuo 5 sex. et 22 gr. de pecuniis Lete curie, quas teneor.

fol. 46 r Expense facte circa publicationem processuum Pragensium. Primo appellarunt, qui habuerunt copiam processus pro 6 gr.

Item misi ad archidiaconatum Pilzensem unum equitem, cui dedi 40 gr.

Item ad archidiaconatum Horssoviensem, cui unam sexagenam.

Item [ad] Byelinensem 20 gr.

Item ad Boleslaviensem et Luthomericensem officialis W. suum.

Item ad Bechinensem misi notarium meum proprium, cui primo pro expensis 30 gr.

Item distruxit unum equum, pro quo solvi unam sexagenam.

Item tenui cum propere ad expensas per 6 menses et in recessu a me dedi sibi 3 sex.

Item Crux officialis equitavit ad Gurimensem archidiaconatum, cui dedi pro arra 12 gr. et nunc 30 gr.

Item ad Gradicensem Muziko ivit, cui dedi primo 20 gr. et donum in redditu 9 gr.

Item pro copiis processuum, que fuerunt plures quam 60, pro qualibet 5 gr.

Item pro 9 procuratoris ad quemlibet archidiaconatum unum 52 gr.

Item pro instrumentis appellacionum plebanorum^f Pragensium 30 gr. etc.

Item pro instrumentis monitionis capituli Pragensis 20 gr.

Item pro instrumentis monitionis cleri tocius exempti etc. 20 gr.

Item pro instrumentis monitionis administratorum in temporalibus in ambone et testamentariorum et hereditate etc. 20 gr.

Item de instrumentis monitionis P. Lybnyowec purgerum in Broda Boemicali 10 gr.

Item Ottonis Ylimburg in Tya Horssoviensi 10 gr.

Item purgerum de Przibram 10 gr.

Item purgerum Rudnicensium 10 gr.

Item Pauli, fratris Wolframi, purgerum^h in Tyn super Multaviam 10 gr.

Item pro litteris compromissi et procuratoriis ac sigillis archiepiscopi vicarius et officialatus inter partem nostram et cleri appellantis 80 gr., quos recepit Dominicus notarius magistri Ade eo presente in stubella sua.

Item pro duobus procuratoriis cessionis litis et omne inter nos et predictos 20 gr.

Item pro execuzione citacionis contra capitulum etc. cum insercione citationis de verbo ad verbum.

Item procuratorum ad exequendam citacionem.

Item protestacionis instrumentum contra capitulum nomine meo et consortium.

Item pro parchmento et papiro 36 gr.

Item pro nuncio Olomuc ad abbatem Gradicensem subdelegatum per abbatem Brewnoviensem, quare non deberent declarari incidisse in processus 30 gr., qui tamen Gradicensis noluit declarare.

Item pro subdelegacione eodem notario eiusdem abbatis Brewnoviensis 12 gr.

Item Jo[hann] Fabri, quem misi Romam cum 500 fl. primo coram officiali et Westvallo pro expensis dedi sibi 20 fl.

Item equum cum suis per totum pro tribus sex. et 15 gr.

Item pro aliis minutis necessariis 60 gr.

Item balistam cum omni apparato pro 72 gr.

Item pro procuratorio ad faciendum causam committi contra capitulum 6 gr.

Item Jacobo nuncio compatri 5 fl., quos dedi pro propositione etc. Stunkoni, quibus fuit spoliatus ante Pragam.^k

Preter premissa ego Jo[hannes] Malesic, prepositus Olomucensis, intravi bis ad curiam Romanam prosequendo negotia premissa et inter cetera preter primum introitum ad curiam, qui fuit et stacio ibidem de pluribus mensibus, in secundo introitum compulsus fui stare ibidem continue per unum annum cum dimidio causas ducere et, que erant expense fiende, eas facere, quia^l non potui vivere de vento.

Summa expensarum in ista columpna contentarum sunt 30 sex. et 45 gr. exclusis expensis notarii per me tenti per medium annum, quas domini arbitri reservarunt in futurum.

^{a)} Rukopis byl v r. 1961 předán stát. ústř. archívů v Praze. Za ochotnou pomoc při kolaci textu vzdávám tímto srdečný dík dr. Jiřímu Pražákoví.

^{b)} Slova »de quibus«, »folio« a celá následující věta »Item pro residuo... ut infra proximo folio« připsány dodatečně na levém okraji rukopisu.

^{c)} Za »minus« vynechána mezera asi 1 cm.

^{d)} Za »Extunc následují slova »nihil est receptum de«, jež jsou škrtnuta.

^{e)} »appellacionum« inter lin.

^{f)} Za »plebanorum« následuje »appellacionis«, jež škrtnuto.

^{g)} »Pauli, fratris Wolframi, purgerum« inter lin.

^{h)} »dedi« opraveno z »debuit«, za »etc.« následují slova »ut sibi assignare [?]«, jež jsou škrtnuta.

ⁱ⁾ Následují věty: »Item per viceplebanum sancti Egidii pro simili procuratoria et propositione misit officialis 7 fl. Item tenui ad expensas Bartossium notarium continue quo exegi decimam etc.«, jež jsou škrtnuty; po straně příspán důvod škrtnutí: »Iloc non est in summa.«

^{j)} Za »quia« následuje »aliunde«, jež škrtnuto.

MARXISTICKÁ HISTORIOGRAFIE VE VELKÉ BRITÁNII

LIONEL M. MUNBY (Cambridge)

Britští marxisté vítají každou příležitost k tomu, aby předložili k posouzení výsledky své práce historiků socialistických zemí.¹⁾ V oboru historie je velmi mnoho problémů, které čekají na marxistické řešení. Výměna názorů u ovzduší vzájemné přátelské kritiky posiluje práci všech marxistických historiků a napomáhá rychlejšímu a hlubšímu marxistickému pochopení historie, než by to bylo možné jednotlivci nebo osamocenými národními skupinami marxistických historiků. Historikové každé země mají zvláštní odpovědnost za historiografii svých vlastních národů, ale zejména marxisté nemohou omezit svou historiografickou práci pouze na národní dějiny. Ani v případě země jako je Velká Británie, jejíž dějiny mají v mnoha úsecích celosvětový význam, nemohou britští historikové považovat své dějiny pouze za svou vlastní výsadu. Je velmi politovánihodné, že ve V. Británii není v anglickém jazyce k dispozici více marxistických děl o britských dějinách, zpracovaných historiky ze socialistických zemí. Skutečnost, že ČSAV přistoupila k vydávání sborníku »Historica«

¹⁾ V tomto článku jsou marxisty nazýváni ti historikové, kteří používají marxistickou metodou nezávisle na tom, zda jsou či nejsou členy komunistické strany. Bereme zde tedy v úvahu ty historiografické práce, které mají určitý reálný význam pro rozvoj marxistické historiografie. Někdy se odvolávám na práce nemarxistických historiků ať už proto, že ukazují vliv marxistických historiků na buržoazní historickou produkci. Cílem tohoto článku však není celkové hodnocení anglické historické práce — marxistické či nemarxistické — to by vyžadovalo napsání zvláštního pojednání.